BEZDOMOVECTVÍ

VE FOTOGRAFII V ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 1989

Marta Režová
Opava 2019

Teoretická bakalářská práce

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

Marta Režová
Opava 2019

BEZDOMOVECTVÍ

VE FOTOGRAFII V ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 1989

Teoretická bakalářská práce

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

Marta Režová
Opava 2019

BEZDOMOVECTVÍ
VE FOTOGRAFII V ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 1989

HOMELESSNESS
IN PHOTOGRAPHY IN THE CZECH REPUBLIC AFTER 1989

Obor: **Tvůrčí fotografie**
Vedoucí práce: **Prof. Mgr. Jindřich Štreit Dr. h. c.**
Oponent: **doc. Mgr. Jiří Siostrzonek, Ph.D.**

Teoretická bakalářská práce

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

Abstrakt

Předmětem bakalářské práce je zpracování tématu bezdomovectví ve fotografii v České republice po roce 1989. Ačkoliv bezdomovectví provází lidstvo od nepaměti, je bezesporu fenoménem především přelomu 20. a 21. století a v současné době jedním z nejvíce diskutovaných sociálních témat. Mým cílem je představit nejvýraznější autory v České republice, kteří se tomuto tématu prostřednictvím fotografie věnují, zmíním však i ty méně známé. Chci ukázat různé fotografické přístupy, kterými je téma zpracováno, ale zajímá mě i hlubší sociologický kontext tohoto tématu. Vyzdvihuji práci dokumentárního fotografa Jindřicha Štreita, který je s bezdomovectvím v posledních letech své práce úzce spojen a jehož unikátní počin na toto téma nemá v České republice obdoby.

Klíčová slova

Bezdomovectví, bezdomovec, chudoba, fotografie, sociální vyloučení, sociální dokument, dokument, životní styl, Jindřich Štreit

Abstract

The aim of this bachelor's thesis is to address the topic of homelessness in photography in the Czech Republic post-1989. Homelessness, has been an issue throughout human history, gaining a lot of traction as a social phenomenon in the 20th and 21st century.

This thesis will lay out a set of techniques within photography that are aimed at visualizing this topic, ranging from amateur to professional techniques. By emphasizing this topic through the work of documentary photographer Jindřich Štreit. This thesis will focus on the sociological aspect of homelessness within photography. Jindřich Štreit's work has a strong connection to the topic of homelessness, giving a unique insight into the topic within the Czech Republic with no relevant comparison.

Keywords

Homelessness, homeless, poverty, photography, social exclusion, social document, document, lifestyle, Jindřich Štreit

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Akademický rok: **2018/2019**

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**Bc. Marta REŽOVÁ**
Osobní číslo:	**F140426**
Studijní program:	**B8204 Filmové, televizní a fotografické umění a nová média**
Studijní obor:	**Tvůrčí fotografie**
Název tématu:	**Bezdomovectví ve fotografii v České republice po roce 1989**
Téma anglicky:	**Homelessness in photography in the Czech Republic after 1989**
Zadávající ústav:	**Institut tvůrčí fotografie**

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je zpracování tématu bezdomovectví ve fotografii v České republice po roce 1989. Ačkoliv bezdomovectví provází lidstvo odnepaměti, je bezesporu fenoménem přelomu 20. a 21. století a v současné době jedním z nejvíce diskutovaných sociálních témat. Mým cílem je představit nejvýraznější autory v České republice, kteří se tomuto tématu prostřednictvím fotografie věnují a zároveň jako kontrast okrajově zmíním i ty méně známé. Chci ukázat fotografické přístupy, kterými je téma zpracováno, ale zajímá mě i hlubší sociologický kontext tohoto tématu. Vyzdvihuji zde práci dokumentárního fotografa Jindřicha Štreita, který je s bezdomovectvím v posledních letech své práce úzce spojen a jehož unikátní počin na toto téma nemá v České republice obdoby.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Štreit, J. 2016. Kde domov můj. Praha: Wo-men. ISBN 978-80-905239-5-1
Hradecký, I. 1998. Bezdomovství v České republice. In Sborník ze semináře na téma bezdomovectví v Evropě. Praha: Naděje
MRÁZKOVÁ, D. 1986. Příběh fotografe. Praha: Mladá fronta. ISBN 80-7024-004-0
Hradecký, I. Profily bezdomství v České republice: Proč spí lidé venku a kdo jsou ti lidé. Praha, Tematická zpráva 2005 zpracovaná pro Evropskou observatoř bezdomovství
Hartl, P., & Hartlová, H. 2000. Psychologický slovník. Praha: Portál, p. 73
Jandourek, J. 2001. Sociologický slovník. Praha: Portál.
PRŮDKOVÁ, NOVOTNÝ: Bezdomovectví. Triton, Praha 2008
MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. 2012. Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0090-1
Hradecký, I. et al. 2007. Definice a typologie bezdomovství. Praha: Naděje
Vágnerová, M., Czémy L., Marek. J. 2013. Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí. Praha: Univerzita Karlova v Praze ISBN 978-80-246 - 2418-1 (online: pdf)

Vedoucí bakalářské práce: **prof. Mgr. Jindřich ŠTREIT**
Institut tvůrčí fotografie

Datum zadání bakalářské práce: **18. března 2019**

Termín odevzdání bakalářské práce: **24. dubna 2019**

prof. PhDr. Vladimír BIRGUS
vedoucí ústavu

V Opavě 18. března 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně.
Použila jsem pouze citované zdroje, které uvádím v bibliografických odkazech.

Souhlas se zveřejněním

Souhlasím, aby tato bakalářská práce byla zařazena do Univerzitní knihovny Slezské univerzity v Opavě, do knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a zveřejněna na internetových stránkách Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě.

Poděkování

Mé poděkování patří především Prof. Mgr. Jindřichu Štreitovi Dr. h. c. za pomoc při vedení této práce, avšak také za jeho čas a příležitost uskutečnit s ním na dané téma rozhovor. Dále patří mé díky doc. Mgr. Jiřímu Siostrzonkovi, Ph.D. za jeho podnětné připomínky k práci a ochotu. V neposlední řadě děkuji Tomáši Třeštíkovi a dalším autorům fotografům, s nimiž jsem v souvislosti s touto prací vedla rozhovory, za jejich ochotu a otevřenost. Děkuji též Anně Balounové za její grafické zpracování.

V Opavě, 24. 4. 2019
© 2019 Marta Režová
ITF FPF Slezské univerzity v Opavě

„Boj proti chudobě není gestem charity.
Je to projev spravedlnosti.“
— Nelson Mandela

OBSAH

Úvod /11/

1. Teorie sociálního vyloučení /13/

1. 1 Sociální vyloučení /13/

2. Chudoba /14/

2. 1 Vymezení chudoby /14/

3. Bezdomovectví /15/

3. 1 Vymezení bezdomovectví /15/

4. Bezdomovec /16/

4. 1 Příčiny bezdomovectví /16/

5. Historie bezdomovectví v České republice /17/

6. Dokumentární fotografie /19/

6. 1 Poslání a vývoj sociální fotografie /19/

6. 2 Farm Security Administration / FSA /21/

6. 3 Humanistická fotografie /22/

6. 4 Agentura Magnum /24/

6. 5 Chudoba, bída a hladomor ve fotografii /25/

7. Bezdomovectví ve fotografii v ČR /26/

8. Jindřich Štreit /27/

9. Tomáš Třeštík /56/

10. Jaroslav Kučera /65/

11. Karel Cudlín /71/

12. Roman Polášek /74 /

13. Kevin Von Thon /76/

14. Jan Přerovský /79/

15. Marek Kubáček /81/

16. Martin Pokora /83/

17. Jaroslav Hausner /85/

18. František Nárovec a Pavel Černý /87/

19. Marta Režová /88/

20. Hobohemia /91/

21. Pomoc bezdomovcům /93/

21. 1 Organizace, které pomáhají /93/

21. 2 Nový prostor /93/

21. 3 Pragulic /93/

Závěr /94/

Pohled sociologa /95/

Jmenný rejtřík /98/

Seznam použité literatury /100/

Seznam internetových zdrojů /101/

Seznam rozhovorů a e-mailové komnikace /103/

ÚVOD

Bezdomovectví je složitý sociální problém a bezesporu patří k fenoménům 21. století. Setkáváme se s ním ale v průběhu celého vývoje lidské civilizace, existuje v každé době a v různých formách. Většina lidí přitom vnímá bezdomovce jako ty, kteří si za svoji situaci mohou bezvýhradně sami. To je ovšem zkreslený názor. Příčin toho, proč člověk prakticky ze dne na den skončí na chladné ulici, může být mnoho.

Motivací toho, proč jsem si toto téma vybrala jako předmět své práce, byla v první řadě skutečnost, že téma lidí na okraji považuji za důležité a domnívám se, že bychom k němu měli svou pozornost obracet víc. Vážím si autorů, kteří se sociálním tématům ve fotografii věnují a svou prací na ně upozorňují.

Zčásti však byly důvody, proč jsem zvolila právě toto téma, i ryze osobní: sama se fotograficky věnuji vyloučeným a marginalizovaným skupinám, a tedy znám úskalí této práce. Chtěla jsem si tedy i pro sebe udělat v problematice zobrazování bezdomovectví jasno.

Ve své práci vymezuji různé fotografické přístupy a dávám je do kontextu s odbornou literaturou.

Vzhledem k šíři tématu bakalářské práce jsem se jej zde ovšem rozhodla časově i místně ohraničit, a to na území České republiky a období po roce 1989. Vybrala jsem si ty autory, jejichž fotografické práce považuji subjektivně za nejzásadnější, s těmi jsem vedla osobní rozhovor. Zmapovala jsem ovšem prakticky veškeré fotografické soubory, které v České republice na téma lidí bez střechy nad hlavou vznikly. Hlavním smyslem, cílem práce tedy je ukázat variabilitu zpracování daného tématu – od přístupů profesionálních až po ty ryze amatérské.

Způsob, jímž fotografové vyprávějí stejné téma, se pochopitelně značně liší: obsahem, vizuální kvalitou, ale i případnou (ne)celistvostí. Rozdíly pak můžeme hledat jak ve výtvarném, technickém, ale i lidském přístupu k němu. Někteří autoři pracují čistě dokumentárním stylem, nejdou takříkajíc do hloubky tématu a věnují se spíše náhodným záběrům na ulici. Jiní naproti tomu tvoří profesionální, takřka reklamní portréty až s fashion podtextem. Pro některé autory je důležité prostředí bezdomovců, dávají mu ve fotografiích značný prostor, jiní pracují pouze s fotogeničností lidské tváře. Mezi soubory nalezneme jak stylizované portréty bezdomovců v jejich domácím prostředí, tak ateliérové portréty, jejichž vizuální obsah autor doprovází textem.

Některé fotografy jsem oslovila elektronicky a zjišťovala o nafoceném souboru

a průběhu práce co nejvíc informací. Při zpracovávání této práce mne zajímala i motivace jednotlivých autorů-fotografů – co je vedlo k tomu, vyjádřit se právě k této problematice.

V teoretické části se věnuji sociálnímu vyloučení z hlediska sociologie. Kapitola seznámí čtenáře se základními pojmy, historií a příčinami tohoto sociálního jevu. Zčásti se v této kapitole věnuji též historii dokumentární fotografie a tomu, kdy poprvé můžeme hovořit o fotografii se sociální tematikou, potažmo tematikou lidí na okraji společnosti. Nahlížím i před zmíněný rok 1989 a snažím se odpovědět na otázku, jestli se téma lidí bez domova na fotografiích tuzemských dokumentaristů v té době vyskytovalo, nebo zda se jedná o veskrze „porevoluční fenomén".

Na závěr se okrajově zmíním o pomoci, jíž se bezdomovcům u nás dostává od charitativních organizací, a dalších zajímavých možnostech, které se bezdomovcům u nás nabízejí.

Celá práce je bohatě ilustrována pracemi zmiňovaných autorů.

1. TEORIE SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ

Troufám si tvrdit, že domov je to nejdůležitější, co v životě máme. Pro každého to slovo znamená něco jiného, ovšem asi pro většinu z nás je to pocit absolutního bezpečí, štěstí, opory, místo sounáležitosti a lásky. Není to tedy místo samo o sobě, co domov tvoří, ale také lidé, jimiž se zde obklopujeme. Lidé, se kterými sdílíme soukromí, radosti i bolesti. Je to jakýsi status, který je třeba mít, aby člověk ve společnosti nijak nevyčníval. Být bez domova je vnímáno jako něco daleko tíživějšího než ztratit střechu nad hlavou. Nemít domov, nemít kam se vrátit a nemít s kým sdílet vede k bolesti, frustraci, izolovanosti a destrukci. Můžeme tak ztratit sami sebe, a to doslova. Ti, kteří se ocitnou na okraji společnosti, bez materiálních prostředků a střechy nad hlavou, jsou vystaveni veřejné stigmatizaci, a tedy extrémní formě sociálního vyloučení.

1. 1. Sociální vyloučení

Na úvod této kapitoly bych ráda upozornila, že k problematice bezdomovectví existuje opravdu velké množství dostupné odborné literatury. Mým cílem ani smyslem této práce není zahltit čtenáře výčtem a porovnáním všech možných definic, vymezení, schémat a typologií, které s tématem souvisejí. To by ani nebylo možné. Zaměřím se zde na výklad pojmů používaných v odborné literatuře, neboť to považuji za důležité z hlediska kontextu tématu.

Dle sociologa Giddense[1] **chudoba** představuje velmi komplexní a složitý pojem. V současné době je považována za jeden z nejpalčivějších problémů globalizovaného světa. Mezinárodní společenství vnímá chudobu intenzivněji jako fenomén, který je třeba vymýtit, případně alespoň zmírnit jeho dopady. Problematika chudoby jako sociálního jevu bývá spojena s nevyhnutelností jejího řešení (odstranění či zmírnění).

Většinová společnost považuje lidi bez domova za plně odpovědné za svůj stav a nemá potřebu jim pomáhat. Lidé bez domova jsou tak vystavováni bezpráví, nemají dostatečnou ochranu, ztratili respekt druhých, současně ovšem žijí izolovaně a jsou v podstatě na cizí pomoc odkázáni.

Myslím si, že je to téma daleko složitější, než vypadá. Společnost má ale na lidi bez domova jasný názor. Jsem přesvědčená o tom, že nám všem chybí pořádný vhled a znalost souvislostí, proč se tomu tak děje. Bezdomovectví je zkrátka široký problém, a přitom se za určitých podmínek může týkat každého z nás. To, proč se lidé ocitají doslova na ulici, je jistě souhrnem vícero jevů.

1 GIDDENS, Anthony. Sociologie. Přeložil Jan JAŘAB. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4

Zcela určitě mezi ně patří nezaměstnanost a závislosti všeho druhu, ale i psychické poruchy, špatné rodinné vztahy, potažmo rozpad rodiny. Zdaleka se tak bezdomovectví nemusí týkat jen takzvaně asociálních osob. Bezdomovectví je spojováno jak s velkými městy, tak s chudšími a odlehlejšími částmi velkoměst.

Lidé bez střechy nad hlavou ovšem nežijí jen tam: část z nich se rozhodla žít i v lesích, někteří zcela mimo civilizaci. Navíc, někteří z lidí bez domova, ať ti už žijící ve městech, nebo stranou společnosti, se pro daný způsob života rozhodli zcela dobrovolně. Vybrali si ho jako životní styl a naprosto jim vyhovuje.

Bezdomovectví nepochybně patří k nejtěžší podobě **sociálního vyloučení (exkluze)** a je označováno jako negativní společenský jev. Někteří autoři zdůrazňují to, že se daná osoba ocitla bez přístřeší a bez finančních prostředků, jiní ukazují na neexistenci sociál-ních vazeb a podtrhují fakt sociálního vyloučení ze společnosti. Bezdomovectví přitom nepochybně není jen problémem ekonomickým či sociálním. Lidé bez domova nejsou na ulici pouze z toho důvodu, že jsou chudí. Jádro celého problému je mnohem komplexnější a jeho příčiny je nutno hledat i v psychosociální oblasti.

2. CHUDOBA

Ať již jsou výklady slova bezdomovectví jakékoliv, ukazuje se – a odborná literatura o tom tak hovoří –, že jednou z jeho hlavních příčin je **chudoba**, tedy absence finančních prostředků, dluhy. Bezdomovectví je tak primárně formou extrémní chudoby. Každodenní život na ulici je s chudobou, násilím a nemocemi spojený. Jak už bylo řečeno výše, není to ovšem příčina jediná.

2. 1. Vymezení chudoby

Chudobou se označuje sociální status člověka vyznačující se hmotným nedostatkem. V dnešní době se pojem chudoba díky medializaci spojuje zejména s životními poměry lidí v rozvojových zemí a používá se pro stav, který nezajišťuje člověku podmínky pro důstojný život a uspokojení základních lidských potřeb. Je spojován se značnou hmotnou nouzí, nedostatkem potravin, nezávadné pitné vody či ošacení, se špatnou situací s bydlením a nedostatečným či žádným přístupem k základní zdravotní péči, vzdělání atp.[2]

2 Zdroj ze dne 12. 2. 2019, https://cs.wikipedia.org/wiki/Chudoba

3. BEZDOMOVECTVÍ

V úvodu bych ráda stručně vymezila podstatu pojmu **bezdomovectví a bezdomovec**. Je přitom třeba podotknout, že pro tento pojem v odborné literatuře neexistuje jen jediná správná definice. V české odborné literatuře se výkladem zmíněného pojmu zabývá hned několik autorů, přičemž každý jej vnímá a vykládá jinak. V české odborné literatuře se dokonce setkáváme s dvojím označením: bezdomství a bezdomovectví. Někteří autoři pak při vymezování těchto pojmů činí rozdíl, jiní jej volně zaměňují.

„Výrok, že bezdomovec je někdo, kdo ztratil nebo opustil svůj domov, svůj byt, své ubytování, kdo neumí vyřešit komplikované problémy a hledá nebo přijímá pomoc od sociálních pracovníků, města, dobrovolných organizací, je nepřesný a nedostatečný.“[3]

3. 1. Vymezení bezdomovectví

V Psychologickém slovníku je výklad slova bezdomovectví (homelesness) dvojí:
1. „Apatridita, apolita, situace osoby bez státní příslušnosti, která nepožívá ochrany ani výhody žádného státu.
2. Situace osoby, která nemá bydliště, přespává v parcích, pod mosty, v kanalizacích, nepoužívaných vagonech, v provizorních lepenkových krabicích apod.; často lidé duševně nemocní, toxikomani, lidé v životní krizové situaci nebo mladiství na útěku z domova…“[4]

V Sociologickém slovníku najdeme bezdomovectví definováno následovně:
„Životní situace lidí, kteří postrádají pevný, pravidelný a přiměřený příbytek k přenocování. Právní definice bezdomovectví se liší země od země nebo i podle jednotlivých institucí v dané zemi či regionu. Bezdomovci mohou být lidé, kteří převážnou část nocí tráví v útulcích pro bezdomovce nebo jiných sociálních zařízeních. Jako problém velkoměst se objevuje v posledních dvaceti až třiceti letech, ačkoliv lidé bez domova se vyskytovali vždy. Určitou část bezdomovců sice tvoří bývalí psychiatričtí pacienti nebo osoby závislé na alkoholu a drogách, ale velká část se do této skupiny dostala z nejrůznějších osobních příčin

3 HRADECKÝ, I., HRADECKÁ V. Bezdomství - extrémní vyloučení. Praha: Naděje, 1996
4 HARTL, P., & HARTLOVÁ, H. (2000). Psychologický slovník. Praha: Portál, p. 73.

(rozpad rodiny, ztráta zaměstnání, mladí, kteří po konfliktu odešli z domu).“[5]

A konečně Vágnerová pojem definuje takto: *„Bezdomovectví je více než absence přístřeší a více než chudoba, je součástí procesu marginalizace, tedy odsouvání na okraj společnosti, vyloučení z účasti na životě a ztráta místa ve společnosti.“*[6]

4. BEZDOMOVEC

Termínem **bezdomovec** je označována osoba, která nemá domov či možnost dlouhodobě využívat nějaké přístřeší. Termínem **bezdomovectví** je míněn způsob života této osoby a existenci tohoto jevu.

Například Hradecký říká: *„Já rozumím pojmu bezdomovec, že jde o člověka, který nemá zázemí, rodinu, resp. chybí mu rodinné vztahy, který je osamělý, i kdyby měl hodně příbuzných, a který navíc nebydlí. Je to tedy mnohem širší význam než jenom to, že mu chybí střecha nad hlavou. Je totiž rozdíl bydlet a být ubytován. Být bez domova, to je být bez prostředí, kde si mohu odpočinout, být bez místa, kde bych složil hlavu.“*[7]

Autoři Průdková a Novotný definují termín bezdomovec takto: *„Bezdomovec je člověk, kterého z různých důvodů postihlo společenské vyloučení a ztráta bydlení nebo který je touto ztrátou ohrožen, žije na veřejných místech či v neadekvátních a nebo nejistých bytových podmínkách.“*[8]

4. 1. Příčiny bezdomovectví

Bezdomovci jsou problémem hlavně velkých měst, problémem chudoby uvnitř bohatství. Mezi objektivní nebo strukturální příčiny bezdomovectví řadíme nezaměstnanost nebo nezaměstnatelnost, nedostatek konkurenceschopnosti na trhu práce či absenci finančně dostupného bydlení.
Subjektivními, tj. vnitřními příčinami může být například domácí násilí, psychiatrická diagnóza (často alkoholismus, toxikomanie, maniodepresivita, schizofre-

5 JANDOUREK, J. (2001). Sociologický slovník. Praha: Portál
6 VÁGNEROVÁ, Marie, Ladislav CSÉMY a Jakub MAREK. Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246 - 2418-1 (online: pdf)
7 HRADECKÝ, I. (1998). Bezdomovství v České republice. In Sborník ze semináře na téma bezdomovectví v Evropě. Praha: Naděje.
8 PRŮDKOVÁ, NOVOTNÝ: Bezdomovectví. Triton, Praha 2008.

nie) nebo porucha chování (emoční labilita). Často jsou tyto dvě skupiny příčin propojené a v důsledku bezdomovectví se k nim přidávají další, které bezdomovcům brání se vrátit k obyčejnému životu.[9]

Hradecký rozlišuje příčiny bezdomovectví na subjektivní a objektivní, kdy objektivní jsou ovlivněny sociální politikou státu, jako je boj s nezaměstnaností, problémy menšin, migrace, zabezpečení ve stáří, zatímco mezi subjektivní příčiny řadí ty materiální, vztahové, osobní a institucionální.[10]

5. HISTORIE BEZDOMOVECTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Zdálo by se, že bezdomovectví je fenoménem dnešní doby, avšak není tomu tak: setkáváme se s ním v každé době, jen mívalo pokaždé trochu jinou podobu. Stejně tak jde o fenomén celosvětový – a opět má jen na různých místech různou formu. Ve světě se s ním často setkáváme v extrémních podobách, ruku v ruce s válečnými konflikty, chudobou a bídou, především v tzv. zemích třetího světa.

Bezdomovectví v dnešním slova smyslu se utvářelo někdy na přelomu 19. a 20. století spolu s masivním rozvojem průmyslu a následným rozvojem měst a městských aglomerací. V tomto období dochází k velké migraci chudého venkovského obyvatelstva do měst, vznikají dělnické a chudinské městské čtvrti, zvyšuje se počet lidí živořících na ulici a chudé v nejširším smyslu slova se starají církevní řády a organizace. Činnost těchto organizací byla organizovaná, dobrovolná, motivovaná náboženským učením.[11]

V odborné literatuře se dále dočteme, že na našem území byly po roce 1948 veškeré charitativní organizace z ideologických důvodů zrušeny. Existence chudoby byla tabuizována, s čímž souvisí i fakt, že byla nastolena tzv. všeobecná pracovní povinnost.

Současně je zjevné, že i před rokem 1989 jistá forma bezdomovectví existovala,

---

9 Zdroj ze dne 18. 1. 2019, dostupné na http://www.bezdomovci.estranky.cz/clanky/definice bezdomovectvi.html

10 HRADECKÝ, I., HRADECKÁ V. Bezdomství – extrémní vyloučení. Praha: Naděje, 1996.

11 KELLER, Jan. Posvícení bezdomovců: úvod do sociologie domova. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2013. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-155-8

avšak byla skryta právě politikou práce režimu: každý občan musel pracovat (ač byla stoprocentní zaměstnanost čistě umělá a formální), a kdo z nějakého důvodu pracovat odmítal, byl považovaný za „příživníka“, a mohla mu být dokonce odňata svoboda. Vztaženo k tématu této práce: při výrobních podnicích se budovaly vekokapacitní podnikové ubytovny, kde značná část zaměstnanců bydlela.[12]

V souvislosti s pádem komunistického režimu, tj. po roce 1989, se fenomén bezdomovectví v tuzemsku objevil v do té doby nebývalé míře. Se zrušením či prodejem zmíněných výrobních podniků došlo i k zániku přidružených ubytoven – a značná část obyvatel náhle ztratila jedinou střechu nad hlavou. Mezi hlavní příčiny náhlého nárůstu počtu lidí bez domova v tomto období patřila rozsáhlá amnestie prezidenta Václava Havla: na svobodu se tehdy dostalo 12 600 odsouzených a 1200 obviněných.[13] Společnost ovšem na tuto skutečnost nebyla připravena a z bezdomovectví se rázem stal jeden z nejaktuálnějších problémů.

Společně s Markem, Strnadem a Hotovcovou lze shrnout, že *„někteří vnímají bezdomovectví jako negativní důsledek kapitalismu a jiní ho považují za dědictví socialismu“.*[14]

12 MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. 2012. Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0090-1

13 Zdroj ze dne 10. 3. 2019, dostupné na http://www.ceska-justice.cz/

14 MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. 2012. Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0090-1

6. DOKUMENTÁRNÍ FOTOGRAFIE

6. 1. Poslání a vývoj sociální fotografie

Smyslem a posláním dokumentární fotografie je přinášet svědectví, zobrazovat skutečnost takovou, jaká je, tedy bez jakýchkoliv příkras. Svým obsahem a podáním by ovšem měla na pozorovatele současně apelovat.

První snímky se sociálním podtextem se objevují v Anglii ve 40. a 50. letech 19. století. Tehdy v Londýně vyšla první sociologická studie nazvaná *Londýnské dělnictvo a londýnská chudina*, jež byla ilustrovaná dřevoryty podle daguerrotypů **Richarda Bearda**. Můžeme tak o nich mluvit jako o nejstarších fotografiích se sociální tematikou.

Následovala kniha **Johna Thomsona** *Pouliční život v Londýně* ze 70. let 19. století, jejíž autor se věnoval zobrazení života a především práce nejchudších vrstev Londýna. A za zmínku rozhodně stojí i fotografie venkovského lidu **Franka Meadowa Sutcliffa** zobrazující prostý anglický lid od rybářů přes trhovce až po potulné muzikanty ze severovýchodní Anglie koncem 19. století.

John Thomson, Pouliční život v Londýně, 1877

Frank Meadow Sutcliff, Rybář, sverovýchodní Anglie 1890

Frank Meadow Sutcliff, Whitby, kolem roku 1890

V kontextu sociálně kritických fotografií jsou dále zásadní a průkopnické ty od **Jacoba Augustese Riise** z Ameriky z devadesátých let 19. století. Riis jako první s pomocí blesku pořídil fotografie ze života chudinských čtvrtí, nájemných ubytoven, fotil ale i v policejních noclehárnách a především řemeslných dílnách, kde se zneužívala práce dětí. Zobrazil tak nedůstojné životní podmínky chudinských čtvrtí, nejrůznějších brlohů a domů bez kanalizace a vody, kde se doslova rodila zločinnost. Dílo je průkopnické především použitím již zmíněného blesku, který zobrazovanou skutečnost nepřikrášlil. Fotografie se následně staly zbraní proti tehdejšímu společenskému systému a na jejich základě vznikla i kniha s názvem *Jak žije druhá polovina*.

Riis byl i sociolog a díky své práci dosáhl ve společnosti několika změn: byly například zrušeny policejní noční útulky, zřídila se škola pro nejchudší děti a doplnily se zákony o dětské práci.

Riis během svého života vydal devět knih, kromě jiných *Děti chudých* (1892) či *Z Mulberry Street* (1898).

Jacob Augustus Riis,
Street Arabs In The Area of Mulberry Street,
New York City, kolem roku 1880

Jacob Augustus Riis,
z knihy: Jak žije druhá polovina,
New York City, kolem roku 1890

O několik let později svými silnými a zcela výjimečnými fotografiemi ovlivnil historii celé dokumentární historie sociolog a fotograf **Lewis Wickes Hine**. Jeho životním mottem bylo „ukazovat věci, které bylo nutno napravit“. Jeho fotografie poukazovaly na těžké životní podmínky tehdejší doby, a to převážně dětí. V roce 1908 se stal fotografem organizace National Child Labor Committee (NCLC) – komise bojující za práva dětí nucených k práci. Více než třináct let dokumentoval životní a pracovní podmínky v dolech západní Virginie, textilních továrních Severní Karolíny, ve sklárnách Indiany, na bavlníkových plantážích, ale i v domácnostech. Hine mimo jiné zdokumentoval děti, které byly nuceny k práci, většinou v naprosto neodpovídajících podmínkách, a to již od malička.

Jeho práce byla natolik významná, že přispěl k několika konkrétním sociálním

reformám. V roce 1936 pak byl Hine vybrán jako fotograf pro národní výzkumný projekt Správy pracovních projektů FSA.

Za výjimečný se v kontextu sociálně kritické fotografie považuje i cyklus ruského autora **Maxima Petroviče Dmitrijeva** (1858–1948) **Neúrodný rok** 1891–1892 v *Nižněvovgorodské gubernii*. Autor na fotografiích zobrazuje zejména následky sucha v Horním Povolží carského Ruska.

Lewis Wickes Hine,
pracovní síla, kolem roku 1900

Lewis Wickes Hine,
Sběrač bavlny, Lancaster, Severní Karolína, 1908

Lewis Wickes Hine,
Dívka pracující v továrně na bavlnu, Karolína, kolem roku 1908

6. 2. Farm Security Administration / FSA

V roce 1933 naplno propuká světová hospodářská krize. Míra nezaměstnanosti ve Spojených státech se stává neúnosnou a vláda se s následky krize rozhoduje bojovat i prostřednictvím fotografů. Vznikl tak fotografický tým Správy pro zabezpečení farmářů (Farm Security Administration) vedený **Royem W. Strykerem**, univerzitním docentem ekonomie. Úkolem fotografů bylo zdokumentovat kruté životní podmínky obyvatel USA, přičemž fotografie mapující jejich utrpení a bídu pak byly použity k sociologickým účelům. Vzniklo tak přes dvě stě padesát tisíc fotografií.

Lidské utrpení a hrůzu v rámci tohoto týmu zachycovali Dotorhea Langeová, Walker Evans, Arthur Rothstein, Theodor Jung, Russel Lee, Ben Shahn, Gordon Parks a další, přičemž tito autoři byli poprvé označováni jako dokumentaristé a jejich fotografie jako dokumentární.

Fotografie ostatních autorů tohoto okruhu svojí citlivostí převyšují bolestně krásné snímky **Dorothey Langeové**. Ta fotografovala v Louisianě, Mississippi, Alabamě a Texasu a ve své práci zachytila převážně dramatické a útrpné výrazy matek, špinavých a zubožených dětí, ale i námezdních dělníků či česačů bavlny. Všechny její fotografie byly velmi kritické, humanisticky laděné. Největší ohlas

pak vzbudila ta s názvem Matka tulačka (popř. Kočující matka): po její publikaci se dočkalo pomoci velkému množství potřebných.

Dorothea Langeová,
Děti v táboře sběračů bavlny. Okres Eloy,
Pinal Country, Arizona, listopad 1940

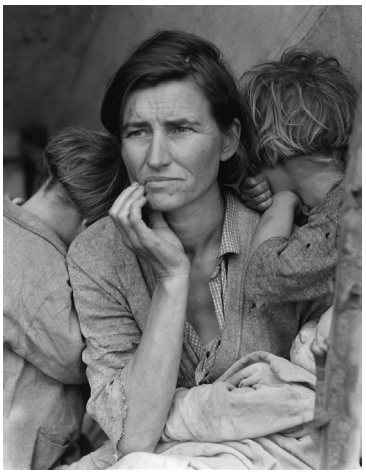

Dorothea Langeová,
Kočující matka, 1936

6. 3. Humanistická fotografie

Jedna velká rodina. **Lidská rodina.**

Lidé! Ať jsou kdekoliv daleko i široko, rodí se z krve, bolesti a snů, mezi milenci, pijáky, dělníky, tuláky, hráči, hutníky hudebníky, horníky boháči i chudák, milovanými i nemilovanými, samotnými i opuštěnými, krutými i citlivými. Tvoří jednu velkou rodinu, která se tiskne kouli Země, aby byla, aby žila.
To se praví se v katalogu nejslavnější fotografické výstavy: *Lidská rodina* (The Family of Man).[15]

Po hrůzách druhé světové války se objevila potřeba udělat něco, co by lidem připomnělo, že život je navzdory všem proběhlým hrůzám krásný a máme si ho vážit. Zrodila se tak výstava Lidská rodina. Ta přitom nebyla klasickou výstavou, zapojili se do ní jak profesionálové, tak amatéři a jejím cílem bylo jediné: zamyslet se na údělem lidství, smyslem života, oslavit život ve všech jeho podobách a ukázat, že všichni lidé na celém světě jsou si rovni. Celkem bylo pro výstavu vybráno 503 fotografií z více než dvou milionů snímků.

15 MRÁZKOVÁ, D. 1986. Příběh fotografe. Praha: Mladá fronta. ISBN 80-7024- 004-0

Kurátorem výstavy byl fotograf **Edward Steichen**, ředitel oddělení fotografie v Muzeu moderního umění v New Yorku. Zde byla tato výstava taktéž zahájena, a to 24. ledna 1955. Trvala do 8. května téhož roku a následně se vydala na světové turné, během nějž ji při její osmileté cestě vidělo přes devět milionů lidí ve 37 zemích na 88 různých místech. Stala se tak historicky nejnavštěvovanější výstavou fotografií, k dalším milionům lidí se navíc dostala ve formě katalogu z výstavy. V souvislosti s touto výstavou můžeme říci, že se humanistická fotografie etabluje coby samostatný fenomén, který bude v budoucnu dál rozvíjen.

Lidská rodina

Garry Winogrand,
Coney Island, New York 1952

Cesta do rajské zahrady,
W. Eugene Smith, 1955

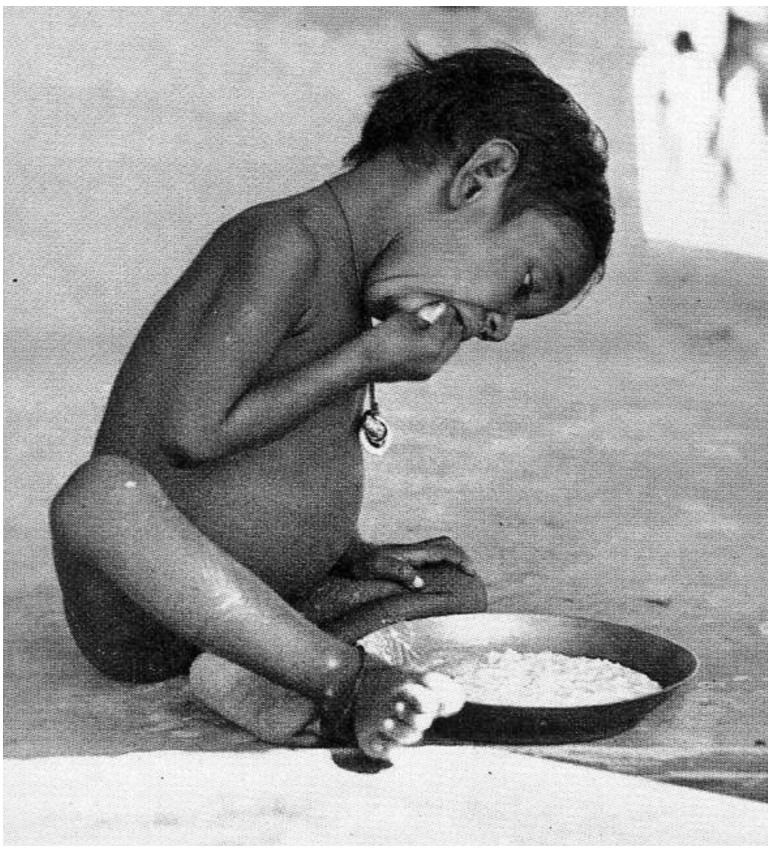

William Vandivert, India, 1940

6. 4. Agentura Magnum

Ani druhou světovou válkou ovšem utrpení lidí ve světě neskončilo. Lidé byli i nadále vystavováni místním válkám a konfliktům: válka ve Vietnamu, v Koreji, na Kypru či v Bangladéši přinesla nesčetné oběti a další utrpení – bídu, hlad, násilí, zlobu a běsy všeho druhu. Svět byl nemocný a vyčerpaný.

O všech těchto hrůzách jsme se dozvídali i díky práci fotografů jako Robert Capa, David Seymour či Eugen W. Smith. Ti na tyto a jim podobné události ve světě reagovali mimo jiné tím, že založili nezávislé sdružení fotografů **Magnum**. Agentura vznikla v roce 1947 a jejím cílem bylo se společensky angažovat v problémech soudobého světa a přinášet obrazové svědectví o současném dění. Mottem se stal lidský pohled na události, které se dějí, a společné uctívání lidských hodnot a důstojnosti. Mezi zakladatele patřili vedle již zmíněných fotografů také **Henri Cartier Bresson** či George Rodger, postupem doby se pak agentura rozrostla o další členy, jako byli Werner Bischof, Ernst Haase, **Donald McCullin** či **Eliott Erwitt**. V letech 1950/51 se členové agentury představili obrazovým dokumentem s názvem *Všude žijí lidé*, postupem času získali značné uznání a jejich výstavy měly mezi lidmi velký úspěch. Dnes má agentura desítky členů nejrůznějších národností a vyznání a její kanceláře jsou ve městech New York, Paříž, Tokio a Londýn.

Magnum

Eliot Erwitt, bez názvu, Pittsburgh, 1950

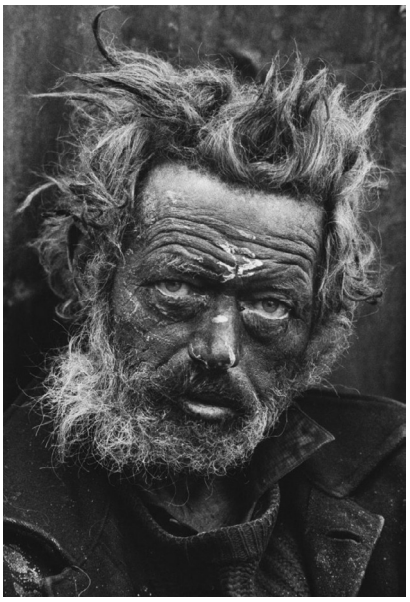

Don McCullin
bezdomovec, Spitalfields, Londýn, 1969

Henri Cartier-Bresson, INDIA. Gujarat. Baroda (Vadodara). 1948

6. 5. Chudoba, bída a hladomor ve fotografii

Chudoba, bída, hlad – témata, které se pojí s válkou, konflikty, nouzí a nedostatkem. V různé míře se týkají všech koutů naší planety, především však takzvaných zemí třetího světa. Lidé zde často žijí v podmínkách, ve kterých by mnohdy nepřežila ani zvířata.

I fotografování bídy v těchto zemích má svou historii, mezi nejznámější patří snímky **Willoughbyho Wallace Hoopera**, jenž fotografoval hladomor v Indii v letech 1876–1879. Smutné svědectví o hladomoru v Biháru přinesl o asi 80 let později (1951) **Werner Bischof** a krutou výpověď z Biarfy zdokumentoval mimo jiné fotograf **Donald McCullin** z Nigérie. K vrcholům humanistického dokumentu patří fotografický cyklus brazilského fotografa **Sebastia Salgada**, který v roce 1984 zahájil projekt patnáctiměsíčního fotografování afrického sucha zasaženého Sahelu - Čadu, Etiopie, Mali a Súdánu. Přibližně jeden milion lidí zemřelo na extrémní podvýživu.

Hladomor, válka

Werner Bischof,
Bihar, INDIA, 1951

Werner Bischof, hladomor,
Patna, India, 1951

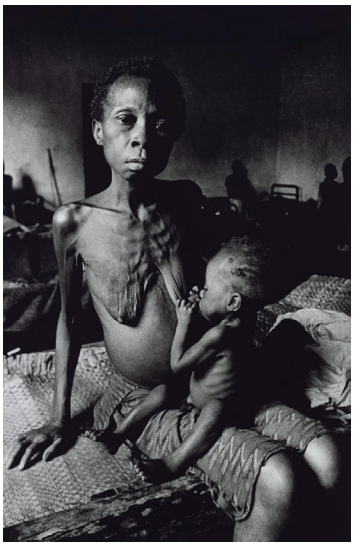

Donald McCullin,
hladovějící matka s dítětem,
Biafra, 1968

Sebastiao Salgado,
z cyklu: The End of the Road,
Africa, 1984

Donald McCullin,
Kypr, 1964

7. BEZDOMOVECTVÍ VE FOTOGRAFII V ČR

Svět lidí, jejichž domovem se stala ulice, je bezesporu fotogenický, tváře bezdomovců charismatické a prostředí, v němž se pohybují, přinejmenším zajímavé. Navíc je relativně dostupný. Není tak divu, že mnohé fotografy, ať už profesionální, nebo amatérské, kteří by rádi pořizovali zajímavé portréty, toto téma fascinuje.

I v tuzemsku se tématu věnovala a věnuje celá řada fotografů. V následující kapitole představím práci nejvýznamnějších z nich.

Osobně za vůbec nejzdařilejší soubor na téma lidé na okraji považuji cyklus dokumentárního fotografa Jindřicha Štreita ***Kde domov můj*** a respektive – coby jakýsi vizuální kontrast k němu, ať už co do přístupu, či zpracování – soubor ***Letenští*** reklamního fotografa Tomáše Třeštíka.

Spíše nahodile se fotografie lidé bez střechy nad hlavou prolínají tvorbou dalších dokumentárních fotografů: Jaroslav Kučera a Karel Cudlín k tématu zvolili čistě dokumentární přístup, Kevin V. Thon se soustředí na život bezdomovců v pražských ulicích a například Martin Polášek portréty vizuálně přibližuje apoštolům.

Zajímavé je, jak jednotliví autoři s bezdomovci pracovali, jaká byla jejich motivace a proč si dané téma zvolili. S některými z nich jsem měla možnost vést rozhovor (Jindřich Štreit, Tomáš Třeštík; přepisy těchto rozhovorů jsou součástí následující kapitoly), s jinými jsem měla příležitost komunikovat po telefonu či via e-mail.

Hlavním smyslem této části mé práce tedy je ukázat variabilitu zpracování tématu bezdomovectví ve fotografii – od přístupů profesionálních až po ryze amatérské.

8. JINDŘICH ŠTREIT

Světově známý český dokumentární fotograf a pedagog Jindřich Štreit se narodil 5. září 1946 ve Vsetíně. Vystudoval gymnázium v Rýmařově (1963) a následně Pedagogickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci, obor výtvarná výchova (1967). V letech 1974–1977 absolvoval Školu výtvarné fotografie při ústředním výboru Svazu českých fotografů v Brně. Od roku 1991 pracuje na dokumentárních projektech ve Francii, Anglii, Rakousku, Německu, Japonsku, Číně, Brazílii, Maďarsku, Rusku, Ingušsku, Čečensku, Moldávii a v České republice. Jeho díla jsou ve sbírkách předních světových i českých muzeí i ve stálé expozici Národní galerie v Praze. V roce 2006 mu prezident republiky udělil medaili za zásluhy o stát v oblasti kultury, výchovy a školství I. stupně. V roce 2009 obdržel pamětní medaili Univerzity Palackého v Olomouci a Stříbrnou medaili Slezské univerzity v Opavě. V roce 2014 mu Vysoká škola výtvarných umění v Bratislavě udělila čestný doktorát. Za svou uměleckou i společenskou činnost obdržel Cenu primátora města Olomouce.

Celoživotně se věnuje tématu lidství, především zobrazování života na venkově. Během svého života Štreit zpracoval široké množství témat týkajících se těžkých lidských osudů – od chudého venkovského obyvatelstva po práci dělníků v továrnách (knihy *Lidé třineckých železáren, Vítkovice, Ocelový svět*), fotil ale i další sociální témata. Vytváří fotografické cykly o drogově závislých, či nevidomých. Fotografuje staré lidi, cizince, handicapované či umírající děti, v poslední době vězně a jejich vztah s kaplany. Věnuje se také tématům s církevní tematikou (cykly *Brána naděje* nebo *Prozřetelnost boží*).

Veškeré jeho fotografické soubory se těší velké oblibě veřejnosti, pravidelně vystavuje i v zahraničí. Má za sebou více než 1300 samostatných výstav a celkem vydal kolem pěti desítek knih. Za svoji práci obdržel řadu domácích i mezinárodních ocenění.

Jak už jsem naznačila, osobně považuji práci Jindřicha Štreita za výjimečnou. Odkaz ve formě sociálního dokumentu, který zanechává pro další generace, nemá v České republice obdoby. Autora vnímám jako jednoho z hlavních představitelů humanistické fotografie u nás: v jeho práci se zrcadlí lidství a život obyčejného člověka, jeho až básnické cykly přinášejí výpověď o syrovosti tvrdého života, jemuž člověk musí dennodenně čelit.

Jindřich Štreit, z cyklu Brána naděje, Pňovice, 1998

Jindřich Štreit, z cyklu Cesta ke svobodě, 1999

Téma bezdomovectví ve fotografiích Jindřicha Štreita

V této kapitole se budu soustředit pouze na téma bezdomovectví, tedy člověka a ulice, které autora v posledních letech, jak sám říká, zcela pohltilo. Focení na dané téma přitom zprvu dlouho zvažoval. Měl obavy z toho, zda jej dokáže uchopit nevšedně, a současně se chtěl zcela oprostit od náhodných snímků z ulice. Jako vždy v jeho práci jej zajímá především skutečný život člověka bez střechy nad hlavou, jeho příběh.

I proto jsem ráda, že jsem mohla s panem Štreitem na toto téma vést rozhovor: dozvěděla jsem se o jeho postojích k tomuto tématu něco víc, než se dozvídáme z médií.

Problematice lidí na okraji společnosti se Jindřich Štreit věnuje několik posledních let, ovšem koncepčně se tématu bezdomovectví začal věnovat až skrze charitativní organizaci v Olomouci: prostřednictvím sociálních pracovníků se dostal mezi cílovou komunitu. Terénní pracovníky, kteří jsou s lidmi bez přístřeší v dennodenním kontaktu, doprovázel do improvizovaných příbytků lidí bez domova, ať se nacházely v přírodě, ve squatech, zahradních chatkách, nebo pod mosty, navštěvoval klienty v azylových domech a sociálních bytech.
Focení v této komunitě považuje za těžké a bez počáteční pomoci a znalosti terénních pracovníku jej podle vlastních slov jen stěží realizoval. Práce ho nadchla do té míry, že se postupně rozšířila o další města jako Šternberk, Svitavy, České Budějovice, Tábor a Prahu a dále o okolí měst, kde působí Armáda spásy (Opava, Ostrava, Přerov, Brno, Šumperk), s níž začal spolupracovat a jejíž účinnou pomoc lidem v nouzi obdivuje.

Přestože je Štreit dokumentární fotograf, jeho pojetí fotografování bezdomovců je od jeho dosavadní práce přece jen odlišné. Stále je zřejmý onen štreitovský rukopis, ale tentokrát mají snímky umělecký, až výtvarný rozměr. Důležitější než zmáčknout nahodile spoušť je pro něj porozumění člověku, až poté přichází záběr, který autor pečlivě vybírá. Nestylizuje, portréty jsou zcela přirozené a autentické. Autor jde do hloubky tématu, příběhy lidí vypráví s porozuměním a je více než zřejmé, že byl ze strany fotografovaných zcela přijat. Série fotografií se skládá z kombinace přímých portrétů lidí bez domova a nalezených zátiší.

Štreit se při své práci do tématu položil na dlouhé roky, osudy lidí na ulici jej osobně zajímaly a trávil s nimi veškerý volný čas. Tíhu života bezdomovců na svých snímcích prezentuje s velmi výtvarným rozměrem, černobílé ladění snímků, které u něj tak dobře známe, tentokrát vyměnil za barevné, hotové snímky

ještě lehce desaturoval. Výsledek bývá často přirovnáván k obrazům starých mistrů, a to zcela právem. Obrazově se jedná o velmi silné snímky.

„Poznal jsem lidi, kteří byli velmi féroví a otevření, ale pozor, nefotografoval jsem na ulici. Mne zajímal člověk, který si našel ten pseudodomov,“ říká Štreit[16]

Jindřich Štreit, z cyklu Kde domov můj, 2016,
lidé bez střechy nad hlavou v charitativní organizaci

Jindřich Štreit, z cyklu Kde domov můj, 2016, výtvarný detail

16 Zdroj ze dne 9. 1. 2019, dostupné na https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/2018780 kde-domov-muj-jindrich-streit-vidi-bezdomovce-v-jinem-svetle

Jindřich Štreit, z cyklu Kde domov můj, 2016, prostředí lidí bez domova

Jindřich Štreit, z cyklu Kde domov můj, 2016, nalezené zátiší

Jindřich Štreit, z cyklu Kde domov můj, 2016, nalezené zátiší

Jindřich Štreit, z cyklu Kde domov můj, 2016, výtvarný portrét, detail

Z projektu je patrné lidské souznění a porozumění, jež s lidmi, jimž se život zbořil do trosek, autor má. Neopovrhuje jimi, nesoudí je, snaží se je pochopit. Výjimečnou obrazovou esejí vypráví příběhy, které by málokdo vyprávět chtěl.

Těžko si představit, co všechno musel fotograf pro pořízení snímků udělat. I když se jedná o fotografii, zcela nás vtahuje do děje a ona těžká realita, kterou bezdomovci žijí, je díky nim takřka nadosah. Syrovost zachycených portrétů je tichou výpovědí lidí, kteří dennodenně doslova bojují o přežití: všudypřítomný zápach, trosky, vlhko a sychravo, přátelství, která jsou teď a tady, a zítra už být nemusí, protože ulice je chladná a nikdo neví, co bude zítra.

Jsem přesvědčena, že takovéto snímky může pořídit jen někdo, kdo má ve svém srdci jakési zvláštní pochopení, lásku a dar komunikovat s lidmi bez rozdílu a za to si pana Štreita velice vážím.

„Rozhodování, jestli se do toho pustím, bylo nesmírně těžké. Takové téma může fotograf udělat velmi lehce, povrchně a líbivě. Toho jsem se bál, a proto to dalo trochu víc práce," uvádí Štreit.[17]

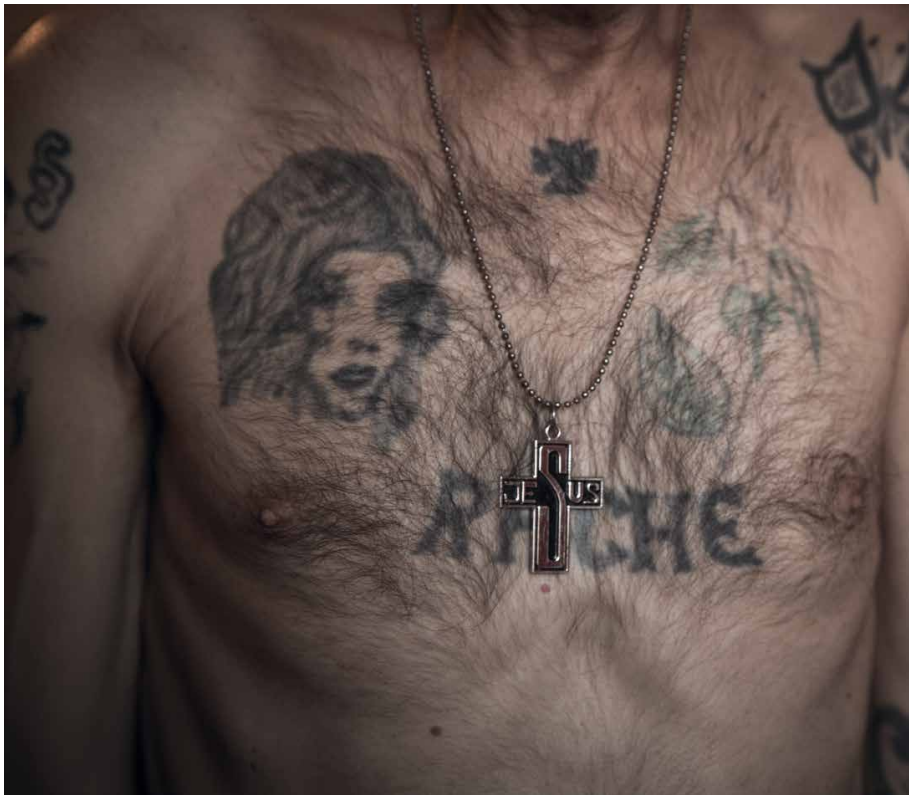

Jindřich Štreit, z cyklu Kde domov můj, 2016

17 Zdroj ze dne 13. 3. 2019, dostupné na http://www.hanackenoviny.cz/5662/fotky-bezdomovcu-streit-poprve-doplnil-basnemi/

Domov (Bez) Domova

Série výstav s názvem *DOMOV (BEZ) DOMOVA*, která poukazuje na lidi v těžké životní situaci doslova obletěla celou Českou republiku.

Výstava k 25. výročí od znovuobnovení činnosti Armády spásy v ČR

Jednou z prvních velkolepých výstav s názvem Domov (bez) domova, na níž Jindřich Štreit prezentoval svůj aktuální cyklus o lidech bez střechy nad hlavou, byla ta konaná v roce 2015 na piazzetě Národního divadla v Praze. Vznikla k příležitosti 25. narozenin české Armády spásy a jejím smyslem bylo upozornit na otázku bezdomovectví a nutnost řešit dostupné sociálního bydlení pro osoby, které se ocitly v životně a finančně tíživé situaci.

Výstava velkoformátových barevných fotografií pod širým nebem nenechala chladným jediného chodce. Jasně poukázala na nuznost životního prostředí bezdomovců, kteří přitom žijí mezi námi. Šlo o výběr fotografií bezdomovců, které autor zachytil v zimě v roce 2015 v okolí velkých českých měst, kde působí Armáda spásy (Opava, Ostrava, Přerov, Brno a Šumperk). Klíčoví byli pro Štreita právě terénní pracovníci Armády spásy, kteří ve svých městech mapují osoby bez domova a místa, kde přebývají.

„Fotografování probíhalo vždy na bázi dobrovolnosti a vzájemného pochopení mezi člověkem bez domova a mnou. Nikdy nedošlo k sebemenšímu konfliktu,“ uvedl Štreit.[18]

Pozvánka k výstavě Domov (bez) domova, piazetta Národního divadla, 11. 5. 2015

18 Zdroj ze dne 13. 3. 2109, dostupné na https://www.tyden.cz/rubriky/kultura/umeni/vystava-v-centru-prahy-priblizi-zivot-bezdomovcu_342422.html

Jindřich Štreit, lidé bez domova, vystaveno na piazettě Národního divadla, 11. 5. 2015

Fotografie je součástí cyklu a stejnojmenné knihy Kde domov můj, vydáno 2016

Fotografie z výstavy,
Domov (bez) domova, piazetta Národního divadla, 11. 5. 2015
fotografie dostupná na: http://e-kultura.cz/jindrich-streit-piazzetta-narodniho-divadla-bezdomovci

Výstava v divadle Jiřího Myrona

Další z velkolepých výstav z cyklu o bezdomovectví *Domov (bez) domova* se uskutečnila v roce 2016 v Ostravě v Galerii Opera, ve foyer Divadla Jiřího Myrona, a to u příležitosti autorova životního jubilea. Uvedli ji prof. PhDr. Vladimír Birgus, odb. as. Mgr. Jiří Siostrzonek Ph.D. a zástupce Armády spásy. Výstava byla realizována za podpory statutárního města Ostravy ve spolupráci s Institutem tvůrčí fotografie FPF Slezské univerzity v Opavě a byla součástí projektu Dny proti chudobě Ostrava 2016.

Pozvánka k výstavě Domov (bez) domova, Galerie Opera, 14. 9. 2016

Fotografie vznikaly v terénu, v zimě roku 2015, okolí některých měst,
kde působí Armáda spásy – Opava, Ostrava, Přerov, Brno a Šumperk.
Fotografie je součástí cyklu a stejnojmenné knihy Kde domov můj, vydáno 2016

Fotografie vznikaly v terénu, v zimě roku 2015, okolí některých měst,
kde působí Armáda spásy – Opava, Ostrava, Přerov, Brno a Šumperk.
Fotografie je součástí cyklu a stejnojmenné knihy Kde domov můj, vydáno 2016

Cyklus Kde domov můj a kniha jako objekt

Dlouhodobý fotografický cyklus Jindřicha Štreita, který nazval ***Kde domov můj*** vyústil v roce 2016 mimo jiné do stejnojmenné knihy. Ta mapuje autorovu několikaroční práci s lidmi na okraji společnosti a představuje výběr toho nejlepšího a nejsilnějšího, co mezi nimi nafotil. Z několikaletého souboru však nevznikla klasická kniha v pevné či šité vazbě. I k jejímu zpracování se přistoupilo stejně koncepčně jako k tématu samému. Zrodila se tak kniha jako objekt: celkem 91 fotografi velikosti A4 je vytištěno na kvalitním papíře a uloženo do kartonové krabice jako volné archy. Čtenáři tedy následně poslouží i jako tisky, jež si může nechat zarámovat jako obraz, či vystavit. Krabice je navíc převázána motouzem, přičemž i materiál, ze kterého je kniha vyrobena – karton –, samozřejmě evokuje prostředí, v němž se bezdomovci pohybují.

Součástí knihy je i velký plakát s přehledem všech fotografií a několika texty. Kromě zmenšenin všech fotografií je doprovázen až poetickým úvodním textem sociologa Jiřího Siosztronka. Ten však pouze podtrhuje závažnost tématu.

Limitovaný náklad 700 knih je číslovaný a autorem osobně podepsaný. Koncept dokonce nabízí šest různých titulních fotografií, takže si čtenář může zvolit tu, která se mu líbí nejvíce.

Jak už jsem zmínila, doposud používal autor, až na výjimky, černobílou fotografii, osudy lidí bez domova se však rozhodl fotografovat barevně, přičemž fotografie lehce desaturoval.

Kniha vznikala ve spolupráci s nakladatelkou Bárou Baronovou a dostala dvě velké ceny a to Evropskou cenu za dokumentární publikaci a ocenění Nejkrásnější kniha roku.

Kde domov můj, Kniha - objekt, nakladatelství wo-men, 2016

Součástí knihy Kde domov můj je plakát se zmenšeninami
všech fotografií a s úvodním textem od sociologa Jiřího Siostrzonka

Slavnostní křest knihy, Sovinec, foto: Vladimír Meletzký

Jindřich Štreit, z cyklu Kde domov můj a stejnojmenné knihy, 2016

Jindřich Štreit, z cyklu Kde domov můj a stejnojmenné knihy, 2016

Autorem předmluvy, která je součástí katalogu knihy-objektu je sociolog Jiří Siostrzonek

Člověk a fotograf Jindřich Štreit vstoupil ve svém posledním, zatím stále ještě probíhajícím fotografickém projektu do složitého, kontroverzního světa lidí bez domova. Našich spoluobčanů žijících na okraji a často za okrajem společnosti se týká řada aktuálních výzkumů, podpůrných projektů, odborných knih, ale současně také nespočet kolektivně sdílených mýtů. Hluboká vizuální esej zasvěceného člověka, který by intenzivně a systematicky mapoval bezdomovectví v České republice, je však stále vzácností. Z pohledu fotografa patří lidé bez domova a jejich sociální portréty mezi „přitažlivá témata", která však tvůrci v procesu dokumentace přinášejí řadu úskalí. Fotograf se často nevědomě ocitá ve stejné situaci jako cizinec, turista, který navštíví kulturně odlišné prostředí - během několika hodin si utvoří názor, který pak veřejnosti prezentuje jako vhled do daného problému.
A právě dlouhodobý projekt Jindřicha Štreita s názvem Kde domov můj? může tuto situaci zásadně změnit. Autor se ponořil do světa bezdomovců bez předsudků a s pokorou, kterou si vybudoval v předchozích fotograficko-sociálních projektech týkajících se mimo jiné drogově závislých, handicapovaných, nevidomých nebo starých lidí. Jindřich Štreit se ve svém novém cyklu nesnaží analyzovat příčiny bezdomovectví, „pouze" přináší zasvěcenou, vizuálně silnou zprávu ze světa, do kterého se neodvažujeme dobrovolně vstoupit ani v myšlenkách.

Většina občanů evropského kulturního okruhu žije v jistotě, že zítra nebude muset opustit zabydlené místo a že se nestane nedobrovolnými nomády.
V dnešním rozkolísaném a nespojitém světě nabývají pojmy domov, zakotvení, identita své původní hodnoty a stávají se důležitým tématem pro jednotlivce i celou společnost. Domov jako azyl pro tělo i duši, fragment stěny bytu jako intimní galerie pro zavěšení obrázku s důvěrným tématem, stůl pro odložení sklenice nebo knihy, postel – to vše tvoří střípky zdánlivě samozřejmých věcí, které vytvářejí zázemí pro nezbytný pocit bezpečí a prostor k usebrání, k psychické i fyzické regeneraci. Ze Štreitových bezdomoveckých fotografií se vynořují naléhavé otázky: Čím nahrazují tito lidé základní potřeby pro důstojný život – potřebu bezpečí, lásky, úcty, uznání? Z čeho budují symbolické stěny k navození pocitu jistoty a soukromí? Je jejich bezdomovectví přechodným stavem s možností návratu, nebo definitivou? A o čem po celé dny přemýšlejí lidé, kteří přišli o domov?
Štreitovy syrové, nestylizované portréty bezdomovců v jejich přirozeném prostředí skýtají atmosféru vzájemné důvěry a empatie. Kdo nedisponuje podobnou zkušeností, nemůže se vcítit do každodenní situace člověka bez domova. Vidina nekonečných hodin od půlnoci do rána, ty trýznivé chvíle mezi psem a vlkem,

vteřiny těžké k neunesení. Existenciální čas, kdy jste pohozeni sami sobě napospas bez schoulení a doteku konejšivé ruky, s vědomím, že žádná berlička v podobě rozsvícené televize, která by vás přenesla do nového rána, neexistuje. Alkohol se stává jen chabou náplastí na zanícenou ránu vykořenění.

Z většiny Štreitových fotografií paradoxně vyzařuje individualita a sebevědomí bezdomovců – nesou si příběh minulosti i současnou situaci jako šnek ulitu. Autor portrétuje jedince s velkou úctou, s respektem k touze některých z nich žít v rámci daných možností důstojně. Osudy lidí z fotografií nepřečteme, a proto ani nemáme právo nějak posuzovat jejich situaci. Snaha bezdomovců nerezignovat na obyčejné lidství ovšem vyžaduje nepředstavitelnou energii, statečnost a vůli. Autor zobrazuje lidskou situaci vykostěnou na dřeň složité existence.

Bezdomovectví jako závažný a bolestivý fenomén současné společnosti zahrnuje tragický individuální rozměr. Příčiny ztráty domova mohou být různé, ale většinou jsme do nechtěné situace vrženi. Stále rostoucí komunita bezdomovců však není homogenní; existují lidé, kteří si zvolili bezdomovectví dobrovolně, jako způsob života. Této podobě bezdomovectví, která není zapříčiněna nepříznivou ekonomickou situací, věkem ani vzděláním, můžeme rozumět jako vypjaté touze po absolutní svobodě. Podmínkou pro její uskutečnění je celistvost člověka, názorová konzistence a pevnost, s níž zvolený alternativní životní styl může zvládnout. Bezdomovci jsou pravděpodobně jedinou komunitou lidí, která má šanci přežít kolaps této hédonistické civilizace.

To, co je díky Štreitovu projektu dobře patrné a mimořádně znepokojivé, je stále stoupající počet žen, které se ocitly na společenském dně. Nevím, proč trpíme utkvělou představou, že si ženy s jakkoliv těžkou sociální situací dovedou poradit… Současné postavení žen samoživitelek a stále výraznější feminizace chudoby jsou faktory, které zvyšují procento žen-bezdomovkyň. Ženy se snaží do poslední chvíle udržet situaci jako veřejně přijatelnou, oproti mužům více pociťují osobní selhání a následnou stigmatizaci okolní společností. Často raději setrvávají v násilnických vztazích nebo účelově navazují krátkodobé známosti, jen aby nepřišly o dítě nebo se nedostaly do ještě horšího prostředí ulice s vidinou častých fyzických, slovních a sexuálních útoků ze strany silnějších mužů. Příčinou bezdomovectví žen však nebývá jenom chudoba a násilí, ale také třeba závislost, psychiatrická diagnóza, věk nebo prožité trauma.

Z fotografií Jindřicha Štreita cítíme bezdomovectví jako reálný a ohrožující sociální jev, a zároveň jako niterný stav duše. Důvody bezdomovectví jsou individuální

a pro většinovou společnost mnohdy nepochopitelné. Nepříjemného pocitu, že i my se podílíme na sociální nespravedlnosti tohoto světa, se zbavujeme opakovanou mantrou, která nás utvrzuje v přesvědčení, že si bezdomovci za stav věcí mohou sami.

Štreitovy naturalistické obrazy výtvarným pojetím silně evokují Bruegelovy malířské eseje a zasáhnou diváky (čtenáře této knížky snad nevyjímaje) svou specifickou spiritualitou, srovnatelnou s biblickými či mytologickými příběhy. Autor portrétuje bezdomovce ve všech možných podobách jejich existence bez patosu a idealizace; cítíme především sho-vívavost a pochopení situace.

Humanistické poselství fotografa Jindřicha Štreita o životě bezdomovců je obdařeno autorovou schopností empaticky přistupovat k lidem na okraji. Štreitovy fotografie nás zároveň motivují k přemýšlení o vratkosti, nevyzpytatelnosti a hodnotách vlastního života.
Jiří Siostrzonek, sociolog[19]

Jindřich Štreit, z cyklu Kde domov můj a stejnojmenné knihy, 2016

19 Úvodní text z katalogu ke knize ŠTREIT, J. 2016. Kde domov můj. Praha: Wo-men. ISBN 97880-905239-5-1

Galerie České spořitelny

Štreitovy fotografie lidí na okraji společnosti z dlouhodobého fotografického projektu *Kde domov můj* oslovily celou Českou republiku, a to především formou série výstav, které autor na dané téma uspořádal. Jedna z nejrozsáhlejších se konala v lednu 2017 v galerii České spořitelny v Rytířské ulici na Starém Městě pražském.

Cyklus sociálních fotografií vznikal v zařízeních Charity, zejména ve středisku Samaritán pro lidi bez domova v Olomouci.

K výstavě autor nechal připravit i katalog, tentokrát jednotlivé fotografie posloužily jako malé pohlednice.

„Jeho fotografie povyšují každodenní a obtížnou práci s lidmi na okraji společnosti. Jiný umělecký pohled ukazuje tyto lidi najednou v jiném světle,“ říká zástupce Charity ČR Jan Oulík.[20]

Pozvánka k výstavě fotografického cyklu
Kde domov můj, Galerie České spořitelny, 18. 1. 2017

Celkem 35 fotografií bylo součástí neobvyklého katalogu v podobě kabičky, které obsahovala pohlednice s motivem vystavených fotografií

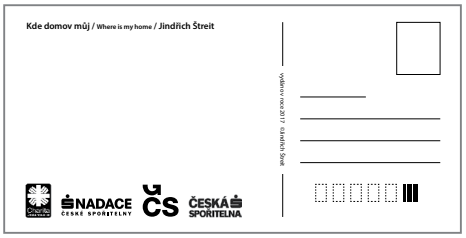

Autorem katalogu/pohlednic
je grafička Blanka Plošticová

20 Zdroj ze dne 4. 2. 2019, dostupné na http://www.apha.cz/bezdomovci-na-fotografiich-jindricha-streita. Text je součástí katalogu k výstavě.

Celkem 35 fotografií bylo součástí neobvyklého katalogu v podobě krabičky,
které obsahovala pohlednice s motivem vystavených fotografií

Doprovodný text k výstavě fotografií z cyklu *Kde Domov můj* v Galerii České spořitelny od sociologa Jiřího Siostrzonka

Skrytá poselství Jindřicha Štreita

Rozsáhlý fotografický cyklus „Kde domov můj“ Jindřicha Štreita je věnován našim spoluobčanům, kteří žijí z různých důvodů nejen v bezdomoví, ale také v bezčasí. Vidina nekonečných hodin od půlnoci do rána, trýznivé chvíle mezi psem a vlkem, vteřiny těžké k neunesení, existenciální čas, kdy jsou pohozeni sami sobě napospas bez schoulení a doteku konejšivé ruky, navíc s vědomím, že neexistuje žádná berlička v podobě rozsvícené televize, která by je přenesla do nového rána. Alkohol se pak stává jen chabou náplastí na zanícenou ránu vykořenění. Z pohledu fotografa patří sociální portréty lidí bez domova a jejich krajiny bytí mezi „přitažlivá témata“, která však přinášejí řadu nástrah. Fotograf se často nevědomě ocitá ve stejné situaci jako cizinec, turista, který navštíví kulturně odlišné prostředí a během několika hodin si utvoří názor, jejž pak veřejnosti prezentuje jako zasvěcený vhled do daného problému. A právě dlouhodobý projekt Jindřicha Štreita „Kde domov můj“ může tuto situaci zásadně změnit. Autor se ponořil do bezbřehého světa bezdomovců bez předsudků a s pokorou, kterou si vybudoval v předchozích fotograficko-sociálních projektech. Během čtyř let, za významné pomoci Charity ČR, dalších organizací a jejich sociálních pracovníků, vznikl soubor fotografií z vybraných lokalit v České republice. Jindřich Štreit se v novém cyklu nesnažil analyzovat příčiny bezdomovectví, „pouze“ přinesl zasvěcenou

a obrazově silnou zprávu ze světa, do něhož se neodvažujeme ani v myšlenkách dobrovolně vstoupit. Rozsáhlý projekt „Kde domov můj“ umožňuje Jindřichu Štreitovi sestavovat variabilní výstavy s různým přístupem k zamýšlenému poselství. Otevřený kurátorský pohled nabízí tvůrčí uchopení obtížného a závažného tématu a neuzavírá jej do jediné možné roviny interpretace. A právě specifická atmosféra galerie České spořitelny v Praze inspirovala Jindřicha Štreita k fotografickému vyprávění o bezdomovectví v hluboké meditativní rovině. Výběr fotografií a podmínky k jejich vnímání podřídil autor touze po ztišení. Představené obrazy se nepřekřikují ve snaze sdělit jedinečné příběhy zobrazených lidí.

Štreitovy syrové, ale nestylizované portréty bezdomovců v jejich přirozeném prostředí vyzařují teplo vzájemné důvěry a empatie. Štreitova výstava v galerii České spořitelny poskytuje emocionálně silné, ale zároveň tiché vyprávění na samé hranici slyšitelnosti. Zabydlené krajiny lidí na periferii života, impresionisticky svítící zátiší a asambláže nalezených předmětů působí poeticky a výtvarně do té míry, že skrytá morální výzva k soucitu se zobrazenými působí nenásilně

a přirozeně lidsky. Štreitova výstava vede diváky stezkami citlivosti ke křehkému mentálnímu naladění i vnitřnímu usebrání. V tomto okamžiku přestáváme být „pouhými" diváky, ale stáváme se přirozenou součástí obrazového vyprávění s nadějí na reflexi i vnitřní proměnu. Domov patří k nejdůležitějším konstantám lidského života a klíč k otevření jeho dveří musíme hledat především v sobě. Je nám poskytnuta vzácná příležitost zakotvit v tomto nádherném světě, ale zároveň nám hrozí blouděním v houštinách hedonistického bytí. Sami sebe poznáváme převážně setkáním a dialogem s někým jiným, s jeho příběhem. A právě prostřednictvím soustředěného naslouchání Štreitovu mnohovrstevnatému románu o životě bez domova se nám na projekčním plátně vlastní duše vynořuje nepatetický význam slova lidství.[21]

Vzájemnosti

V roce 2018 vznikla další publikace věnovaná tématu lidí bez domova – s názvem ***Vzájemnosti***. Publikaci vydala charita Olomouc a zisk z prodeje knihy byl věnován na podporu služeb charitativního střediska Samaritán, které se zaměřuje na práci s bezdomovci v Olomouci. Publikace obsahuje výběr fotografií z cyklu *Kde domov můj*, šternberského cyklu Uzel v životě, fotografie z Českých Budějovic a Svitavska. Knihu pokřtili sami terénní pracovníci, a jak říká autor, bez nich by snímky jen těžko vznikly.

Kniha je opět řešena velmi zajímavě a netradičně: fotografie jsou v publikaci doprovázeny básnickými texty Evy Kavanové. Pro samotného autora je přitom daná kniha více než sociálním dokumentem:

„Pro mě osobně je v této publikaci téma lidí bez domova zajímavě a netradičně pojato právě propojením fotografie a poezie. Fotografie se s texty vzájemně doplňují, a společně tak otevírají dialogický prostor, který má až existenční přesah," uvedl Štreit.[22]

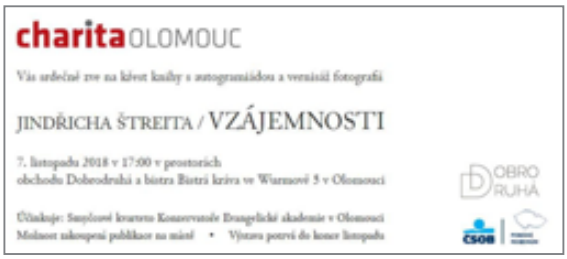
charitaOLOMOUC

Vás srdečně zve na křest knihy s autogramiádou a vernisáž fotografií

JINDŘICHA ŠTREITA / VZÁJEMNOSTI

7. listopadu 2018 v 17:00 v prostorách
obchodu Dobrodruhů a bistra Bistrá kráva ve Wurmově 5 v Olomouci

DOBRO RUHA

Pozvána na křest knihy

Křest knihy Vzájemnosti,
Olomouc, 7. 11. 2018, foto: Filip Holík

21 Zdroj ze dne 1. 3. 2019, dostupné na http://www.itf.cz/index.php?text=611-vystava-jindricha-streita-kde-domov-muj

22 Zdroj ze dne 4. 1. 2019, dostupné na https://www.olomouckadrbna.cz/zpravy/spolecnost/10419-nova-publikace-streitovych-fotografii-priblizuje-osudy-bezdomovcu.html?error=1&utm_source=copy

Kniha/publikace
Vzájemnosti, 2018

Obálka knihy/publikace

OLOMOUC

KRAJINA SRDCE

Jako když něco
zdegeneruje
ztuční
cívní do prázdna

Tma zkalená voda
na dně oceánu
dvě rybí oči
zoufale víří
v krubu

Jako když se chodí
se džbánem pro vodu
až nejsou uši ústa
o očích nemluvě

Jako když zvolna
procházíme krajinou
a v nevědomosti tak tupé
mijíme mezníky srdce

Sebou
navzájem
tak nedotčeni

OLOMOUC

Fotografie jsou doplněny básněmi autorky Evy Kavanové

Rozhovor s Jindřichem Štreitem

Celý život se věnuješ sociálním tématům. Fotografoval jsi nemocné, postižené, či dokonce drogově závislé. A od těch je k bezdomovcům velmi blízko. Proč na ně došlo teprve před nedávnem? Je to logické vyústění právě toho, co může bezdomovectví předcházet?

Původně jsem toto téma kategoricky odmítal – protože každý amatér, který začne fotografovat, vyjde na ulici a začne fotografovat bezdomovce. A to mně připadá laciné. Pochopitelně že i já jsem během let, občas fotografii bezdomovců udělal. Ale nikdy jsem to nebral jako téma, vždycky to pro mne byla jen součást života daného města.

Odkud tedy vzešel prvotní impulz? Jak to celé začalo?

V Táboře je sdružení, jmenuje se Auritus a je pro drogově závislé. Vystavuji tam už více než patnáct let a vždy si určíme téma příštího roku. Přišli s tím, že by se jim hodili bezdomovci. Nejprve jsem se bránil, ale nakonec jsem to vzal jako výzvu. Řekl jsem si, že se pokusím téma uchopit nějak jinak. Oslovil jsem olomouckou charitu, která se bezdomovcům věnuje, s tím, jestli bych se mohl napojit na sociální pracovníky, s jejichž pomocí bych se k lidem bez domova postupně dostával. Po prvním druhém setkání mě téma úplně pohltilo.
Později jsem se napojil na Armádu spásy a začal jsem s těmito organizacemi intenzivně spolupracovat. Například ve Svitavách, kde mám kamaráda sociálního pracovníka, prý několikrát posílali na Evropskou unii žádost o finanční pomoc na postavení azylových domů, a nikdy nic nedostali. Tak mu povídám, víš co? Já tu budu fotografovat, udělám soubor a ty výsledek zkusíš přiložit k žádosti jako dokumentaci. Opravdu to tak udělal – dostali 25 milionů. Postavili během roku úžasný azylový dům.
Ve Šternberku, kde jsem měl taky známé v charitě, byla zase situace úplně opačná: město tvrdilo, že žádné bezdomovce nemá. Přes zimu tam totiž zaměstnanci každý den navečer vyklidili své kanceláře – bezdomovci nocovali v kancelářích. Ráno to zase úředníci vrátili do původního stavu a pokračovali v práci. Všechno jsem nafotografoval, udělali jsme výstavu a pozvali na ni i starostu města. Nakonec i tahle věc měla dobrý konec – starosta přislíbil postavit buňky přímo na zahradě charity.

Před nedávnem vydal Aleš Palán knihu Raději zešílet v divočině, snímky k ní pořídil Jan Šibík. Kniha pojednává o samotářích žijících mimo civilizaci, v podstatě poustevnících. Vyprávění nás zavádí do tajemného zákoutí nejedné lidské duše. Dle mého názoru mají někdy velmi blízko té bezdomovecké. Zajímá mě, jestli jsi nějak zkoumal hranici bezdomovectví. Co to pro Tebe znamená a lze vůbec pojem bezdomovectví charakterizovat? Dá se přesně definovat, kdo je a kdo není bezdomovec?

Toť otázka... S Alešem se znám, jeho knihu mám. Je dobře, že ji udělal, ale myslím, že můj přístup se od jeho trochu liší: bezdomovci, které já fotografuji, jsou lidé, kteří si způsob svého života nevybrali, zatímco ti Alešovi ano, ti žijí mimo civilizaci koncepčně. Na druhou stranu i já jsem se během fotografování – v Českých Budějovicích – setkal s jaderným fyzikem, který se rozhodl, že tak bude žít.
Na otázku tedy těžko odpovědět, protože každý bezdomovec, každý člověk, se kterým se setkáváme, je individualita. Samozřejmě že mnohé z těch příběhů mají něco společného: manželé si přestanou rozumět, přidává se alkohol, následuje rozvod, muž odchází od rodiny a přestává se o ni starat… To je nejčastější model.

Sama už několik let fotografuji život bezdomovce Kundery. Často pro něj sháním nejrůznější věci, například oblečení, dávám mu i peníze. Část fotografů říká, že by peníze nikdy nedali, jiní naopak nějaké drobné dají, aby mohli fotografovat, a ostatní darují ze soucitu či potřeby pomoci. Při fotografování je tohle velmi citlivá otázka. Jaká je tvá osobní zkušenost, jak se na to díváš Ty?

Osobně jsem se tomu, dávat těmto lidem peníze, vyhýbal. V tu chvíli bych měl pocit, že jsou to mé modely, které udělají, co budu potřebovat. Koupil jsem potraviny nebo jinak vyšel vstříc, koncepčně jsem to ale dělat nechtěl.

Dá se tedy přesně definovat, kdo je a kdo není bezdomovec?

Ta hranice je tenká. Poté, co lidé stráví venku přibližně rok, se už nechtějí vrátit. Už nechtějí jít ani do azylového domu. To je pro ně až krajní řešení – když už je venku opravdu velká zima. Zvykli si na svobodu a na to, že jim nikdo neporoučí – mohou se napít, kdy chtějí, kouřit, kdy chtějí, prostě cítí svoji svobodu. Toto, přiznám se, jsem jim chvilkami i záviděl! (smích)

Preferuješ označení „člověk na okraji společnosti“, nebo bezdomovec? S čím víc souzníš a proč?

Velmi nerad používám slovo bezdomovec. Považuju je až za hanlivé a nepatřičné. Právě v souvislosti s tím si myslím, že název knihy Kde domov můj je adekvátní.

Už bylo řečeno, že spolupracuješ s charitou. Byl jsi s ní v kontaktu od začátku a využíval podpory terénních pracovníků při hledání bezdomovců a práci s nimi. Myslíš si, že je možné takhle náročný projekt zvládnout i bez podpory lidí znalých prostředí a chování bezdomovců?

S charitou spolupracuji celá léta – snad od té doby, co fotografuji. Asi to jde, ale v charitě mi hodně pomohli časově. Lidé bez domova potřebují mít důvěru – a tu jim dává to, že mezi ně přijdeš s člověkem, kterého znají, kterému věří. To je důležité. Je pravdou to, že mnozí bezdomovci mě znali z novin, časopisů, televize, četli o mně – to pro mě bylo plus. Znali moji práci. Někteří dokonce znali i moje výstavy!

Měl jsi mezi fotografovanou komunitou někdy strach?

Vůbec ne. Za ty roky, co fotografuji sociální problematiku, jsem se naučil konfliktům předcházet. Myslím si, že podobně to prožívá každý fotograf: Nedá se to moc popsat, je to instinkt.

Jaké jsou hlavní důvody toho, že se člověk ocitne na ulici?

Stačí nezaplatit jízdenku v dopravním prostředku…Alkoholismus, rozvod….je to individuální.

Utkvěl Ti v paměti nějaký konkrétní příběh z těch, které jsi viděl?

Každý. Na ulici se mladí lidé dostávají kvůli drogám, kvůli dluhům. Obyčejně končí ve vězení.

Setkal ses i s tím, že se někteří bezdomovci nechtěli nechat fotografovat? Kde myslíš, že je klíč k jejich duši, kdy se ti otevřou a můžete jejich obraz přenést na papír?

Já dodržuji zásadu, že jestliže se někdo nechce nechat fotografovat, prostě ho

nefotografuji. Musí přeskočit jiskra. Je to otázka důvěry. Je to něco mezi nebem a zemí, nevysvětlitelná a slovy nepopsatelná zležitost.

Většina lidí o bezdomovcích smýšlí jako o špinavých žebrajících alkoholicích, kteří si za své postavení mohou sami. Vyvrátil bys ten pohled?

Toto řeším při každé výstavě, vždy se mě na to ptají. Chápu, že to společnost takto chápe, protože lidé málokdy znají jednotlivé příběhy. Neuvědomují si, co všechno lidé prožívají. Já vím, že si za to lidé bez domova částečně mohou sami, každý jsme strůjcem svého osudu, ale měla by existovat jistá míra tolerance, pochopení, jakési vzájemnosti a lidskosti – a ne jednoznačné a priori odmítání. Protože kdo z nás je bez viny?

Mám husí kůži…

Každý z nás má nějaká slabá místa – ať už se to týká lidí bez domova, nebo ne. Včera jsem končil přednášku tím, že jsem říkal: „Mějte se rádi, tolerujte jeden druhého, vnímejte, co ten druhý potřebuje.“ Co víc můžeš udělat, aby se napětí ve společnosti zmírnilo? Začněme u sebe.

Moje další otázky směřují k tvé knize Kde domov můj. Dalo by se o ní jistě povídat dlouho, ale kde vznikl ten nápad, že jsi svou knihu o bezdomovectví začal tvořit jako objekt? Fotografie jsou vytištěny na samostatných arších a kniha leží v krabičce ovázané motouzem.

Vytvářel jsem ji společně s Bárou Baronovou a jejím grafikem, pracovali jsme spolu předtím na menší knize o jáchymovském vězni, a protože to byla velmi příjemná spolupráce, oslovil jsem ji i pro tuto spolupráci. Prvotní návrh byl klasický. Cítil jsem, aby to bylo něco jiného. Kniha dostala dvě velké ceny: Evropskou cena za dokumentární publikaci a ocenění Nejkrásnější kniha roku.

Téma bezdomovectví je pro Tebe už uzavřené?

Věnuji se nyní jiným tématům, i když přece jen… V návaznosti na výstavy s Armádou spásy v Česku, byla jedna z výstav i na Slovensku – v privátní galerii 19 v Bratislavě. Oslovil mě kapitán Armády spásy na Slovensku, že by rád výstavu o jejich aktivitách. Věnují se romským problémům a to mne také zajímá.

Kniha Vzájemnosti propojuje fotky bezdomovců s poezií. Jak Tě to napadlo?

Ilustroval jsem několik básnických sbírek, například knihu Chlévská lyrika. Co se týče knihy Vzájemnosti, oslovila mne zaměstnankyně olomoucké charity, která píše poezii, s tím, že by si ke svým básním velmi ráda vybrala moje fotografie. Poezie se mi líbí, je jemná, ženský křehká, melancholicko-filozofická. Je v kontrastu s fotografiemi.

Máš nějakou jednu konkrétní fotografii, která je dle Tvého názoru nejsilnější?
V tomto souboru nemám. Myslím, že není taková, žeby vyskakovala z řady. Snad foto pana Čecháčka v kostele.

Mnoho lidí překvapilo, že si začal fotografovat barevně. Fotografie jsou desaturované a připomínají malířské obrazy dávných mistrů. Měl jste to již od začátku takhle vymyšlené a nebo se konečné zpracování vyvíjelo během čtyř let, kdy jste na projektu pracoval?

Desaturace byla momentální nápad společně s Karlem Ponešem. Řekl jsem mu, jak bych si to přál, že bych rád omezil barevnost a on to realizoval.

Téma bezdomovectví i díky Tvým fotografiím v současné společnosti velmi rezonuje. Například v Americe vznikalo a stále vzniká velké množství projektů o bezdomovectví a bídě. Myslíš si, že i v současné době se mají mladí fotografové tomuto tématu věnovat?

Nemohu nic doporučovat nebo nařizovat . Buď to někdo cítí a chce to fotografovat nebo na to nemá náturu. Je to individuální rozhodnutí. Také jsem mnoho let váhal, zda se o to mám pokusit.[23]

Děkuji za rozhovor.

23 rozhovor s Jindřichem Štreitem ze dne 21. 3. 2019

Seznam výstav Jindřicha Štreita k tématu bezdomovectví

2015

Klub divadla v Pardubicích,
Piazetta u Národního divadla v Praze, televizní přenos
Kostel sv. Václava, Dům umění v Opavě
Galerie Auritus Tábor
Městský úřad Tábor
České centrum v Sofii, Bulharsko
Kostel sv. Michala, ambity, Olomouc
Městské divadlo Zlín
Katedrasociologie UP, Olomouc
Gymnázium Litovel

2016

Galerie Mariánská, České Budějovice
Kino Vesmír Svitavy
Galerie města Třince, Třinec
Pevnost poznání Olomouc
MKS Šternberk
Galerie Jiřího Jílka, Šumperk
Galerie Jablunkov
Středisko volného času Lužánky, Brno
Červený kostel, Brno
Galerie Gabrovo, Bulharsko,
Veletrh Brno,
Cafe Mezzanine, Brno
Galerie na radnici Vrbno pod Pradědem
Jazzový festival Haskovo, Bulharsko
Galerie Opera, Ostrava
Kostel Blatná
Hlávkův most Praha
Galerie VI. Rady, Železný Brod
Galerie 19, Bratislava, Slovensko
Městská galerie Otrokovice
Galerie Gymnázium Litovel, II. část

2017

Městská knihovna Bruntál
Galerie České spořitelny Praha
Kavárna Betreka,Olomouc
Becherova vila, Karlovy Vary
Potravinová banka, Ledeč nad Sázavou
Vlakové nádraží Havlíčkův Brod
Městský úřad Havlíčkův Brod
Centrum Gabriel Ostrava
Galerie Mohelnice
Galerie Fons Pardubice
Městská knihovna, II.část Bruntál
Hudební hala Karlova Studánka
Nová Karolína Ostrava
Galerie Janáček, Přibyslav
Farní stodola Přibyslav
Kostel Panny Marie, Frýdek-Místek
Kostel sv. Bartoloměje Zábřeh
Charita Zábřeh
Gymnázium Zábřeh

2018

Městská knihovna Vyškov
Městská knihovna Loket
Hradní galerie Litoměřice
Galerie Svět Ostrava
Kino Hvězda, Uh. Hradiště
Galerie Fr. Drtikola, Příbram
Kavárna Bistrá kráva, Olomouc
Střední škola sociální Ostrava

2019

Prospekto, Vilnius, Litva
Zámek, Poznaň, Polsko
Galerie Náměšť na Hané

9. TOMÁŠ TŘEŠTÍK

Přední český reklamní fotograf, který pracuje pro velké klienty, portrétní fotograf známých osobností. Narodil se v březnu roku 1978 v Praze. Jeho maminkou je přední česká dokumentaristka Helena Třeštíková, otcem architekt Michael Třeštík. Po studiích na Prvním obnoveném reálném gymnáziu (PORG) začal v roce 1998 studovat Katedru fotografie na pražské FAMU, kde také v roce 2004 studia ukončil s titulem MgA.

V současnosti jeho práce zdobí především titulní strany časopisu Reportér, kromě toho vyučuje reklamní fotografii na VOŠ Michael v Praze. Ve volné tvorbě fotí rodinu, je autorem známých portrétů na svém letenském balkoně, tzv. balkonovek.

V rané tvorbě se věnoval tématům subkultur, jako jsou sprejeři, hiphopová scéna apod. Jako začínající fotograf a student pražské FAMU se nechal ovlivnit Bohdanem Holomíčkem, jeho obdivovatelem zůstal doposud.

Fotografický přístup Tomáše Třeštíka k tématu bezdomovectví je diametrálně odlišný od toho Štreitova. Není divu, Třeštík je primárně reklamní fotograf a i vizuální podoba souboru tomu odpovídá.

Letenští

V roce 2016 nafotil Třeštík portréty dvaceti bezdomovců z Letné, tedy místa, kde se svou rodinou žije. Pojmenoval jej Letenští. Bezdomovce ve svém okolí přitom Třeštík fotografuje již léta. K této práci jej podle jeho vlastních slov přivedla hlavně zvědavost, jak uprostřed velkoměsta může někdo bydlet ve křoví. Říká, že toto sociální téma ho prostě nutí přemýšlet o životě. Spasitelský komplex vůči bezdomovcům nemá, téma ovšem považuje za těžké.

První Třeštíkovy fotografie na dané téma vznikly již na přelomu let 2010/2011, kdy je fotil klasickým dokumentárním stylem. V projektu Letenští přistupoval k fotografovaným bezdomovcům jinak – jako ke klasické reklamní zakázce. Výsledné snímky tak zcela odpovídají požadavkům reklamní fotografie. Bezdomovce Třeštík fotil v ateliéru kousek od místa, kde přespávali. Díky reklamní agentuře, s níž spolupracuje na kampaních, si k tomuto účelu mohl vytvořit mobilní studio: vypůjčil si profesionální techniku, digitální stěnu, fotoaparát za 1,5 milionu a studiové blesky. Špičkovou techniku volil i proto, aby byl výsledek do nejkvalitnější a mohl ze snímků udělat dostatečně velké zvětšeniny. I jeho přístup byl přitom velmi pečlivý a ani on nechtěl bezdomovce fotit čistě doku-

mentárním stylem. Stejně jako Štreita i jeho zajímal koncept, žádné náhodné cvaky bezdomovců na ulici.

Jak už bylo naznačeno, Třeštík bezdomovce na fotkách ukázal trochu jinak: tak, aby na první pohled nebylo zřejmé, že se jedná o lidi bez domova. Vysvlékl je proto do půli těla – podle špinavého oblečení by totiž byli snadno zařaditelní. Záměr se zjevně vydařil: na výsledných černobílých fotografiích vypadají důstojně, až honosně. Působí, jako kdyby pózovali pro módní časopis. Výsledné fotografie pak autor doprovodil krátkými popisky – jménem a počtem let, poněž daný člověk žije na ulici. Portréty, se kterými Třeštík nebyl zcela spokojen, nezveřejnil. Při práci modely nijak neovlivňoval, chtěl, aby byli sami sebou, vsázel na přirozenost.

„Mezi bezdomovci je řada lidí, na kterých byste to na první pohled ani nepoznali. Šlo mi hlavně o to, zobrazit je důstojně. Nemá to ale žádný happy end, nejsme nejlepší kámoši nebo něco takového,“ říká Třeštík.[24]

Letenští, Tomáš Třeštík 2016

24 Zdroj ze dne 13. 3. 2019, dostupné na https://wave.rozhlas.cz/tomas-trestik-a-letensti-bezdomovci-v-sedmi-nikach-galerie-artwall-5211006

Letenští, Tomáš Třeštík 2016

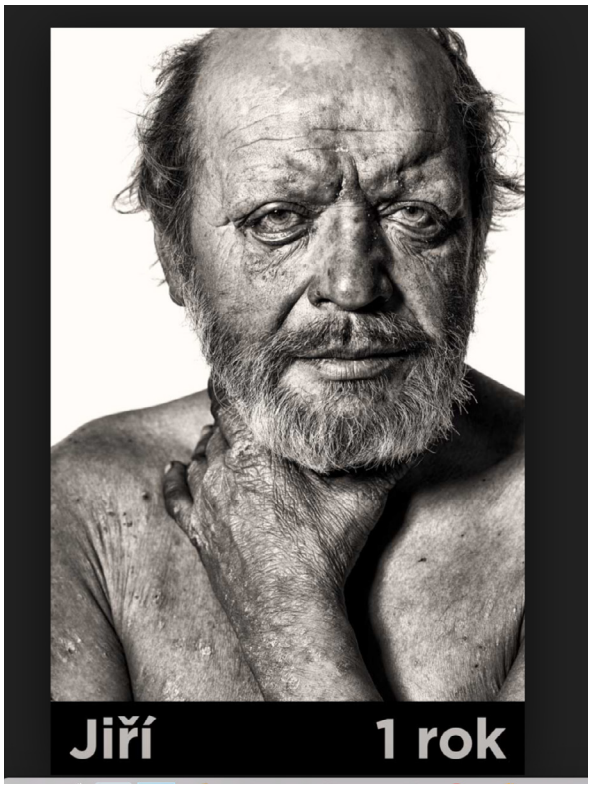

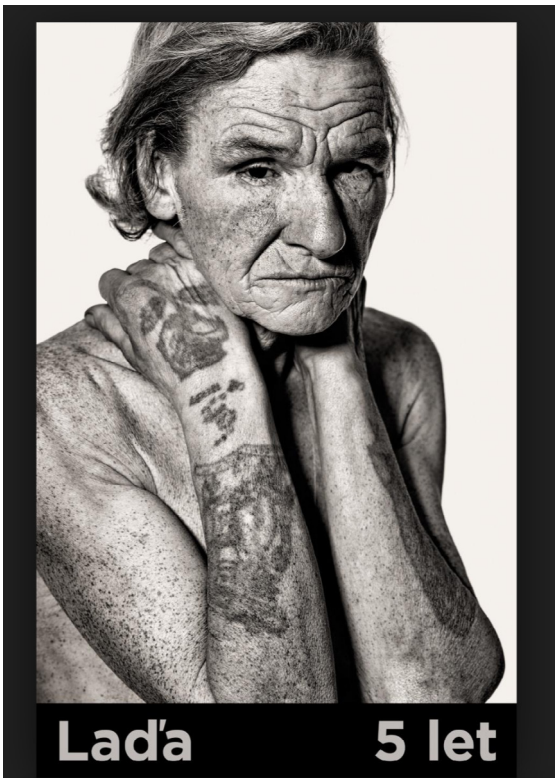

Galerie Artwall, výstava

Výstavu s velkoformátovými portréty Tomáš Třeštík umístil poblíž místa, kde měli jím focení bezdomovci své přístřešky, tedy pod letenskou pláň, na zeď, která lemuje hlavní příjezd směrem na Letnou. Tato galerie pod širým nebem nese jméno Artwall. Velkoformátové portréty tak byly zejména pro cestujícími z Letné do centra nepřehlédnutelné.

Součástí výstavy byl i doprovodný program a diskuse s portrétovanými pro veřejnost. Třeštík bezdomovce na vernisáž pozval, fotografie nazvětšoval a rozdal jim je. Nesetkal se ale se zvláštní odezvou: přestože vybral fotografie, na kterých vypadají dobře, o fotky neměli zájem.

Přestože je Tomáš Třeštík především reklamní fotograf, sociální témata mu nejsou cizí. V poslední době nafotil také soubor fotografií pro nadaci Terezy Maxové věnovaný ženám, které se ocitly v těžké životní situaci a musely z hodiny na hodinu odejít do azylových domů. Sám říká, že focení bezdomovců ho k volné tvorbě „nakoplo“.

Také s Tomášem Třeštíkem jsem měla možnost vést rozhovor a myslím, že jsme se dotkli několika zajímavých věcí.

Rozhovor s Tomášem Třeštíkem

Neměl jsi zpočátku obavy, že je dané téma už ohrané a ty jej nedokážeš zpracovat zajímavě?

Měl. Ale moc jsem o tom neuvažoval, vše vzniklo tak nějak organicky. Konkrétně díky tomu, že jsem chodil do parku venčit psa. Chodil jsem tam tedy v jiném režimu, než jsem byl do té doby zvyklý, a zjistil sem, že asi tři metry od hlavní cesty, po níž chodili denně všemi směry lidé, se v křoví pohybuje partička lidí. Pes mi totiž do toho křoví pořád zabíhal. Když jsem tu partu začal pozorovat blíž, zjistil sem, že tam mají postavený i malý příbytek, a dokonce otevřené ohniště. Přišlo mi to absurdní, že na Letné, kterou mám rád a která je v centru města, funguje něco takového, a začalo mě zajímat, jak je to vůbec možné.
To znamená, že nejprve ke mně přišlo to téma a až pak až to, že je budu fotit. Postupem času jsem se nimi skamarádil a nosil jim třeba oblečení. Nejprve jsem za nimi chodil s foťákem a dělal klasickou fotku: černobílý dokument, na šířku, zkrátka jak bych to asi fotil. Tím jsem si to rozfocoval a pak přemýšlel, jak to udělat jinak. Věděl jsem samozřejmě, že takovéto fotky už byly nafoceny stokrát.

Vernisáž výstavy, Letenští, 2016

Galerie Artwall a Letenští, 2016

Na druhou stranu, vymyslet originální přístup je skoro nemožný. Můžeš je fotit na polaroid, ale to už je takové: Proč jako? Dělat to jinak, jenom aby to bylo jinak, mě neuspokojovalo. Takže jsem začal fotit takhle. Chodil jsem za nimi měsíc dva, dohromady jsem tam byl asi desetkrát. A pak jsem jednou přišel s tím, že bych je nafotil jako portréty. Těch klasických černobílých fotek se špinavýma rukama, toho je v Rexlexu každý rok hafo. Mně ale došlo, že já se na ty lidi stydím dívat, že si je neumím prohlížet. Když sedí na lavičce, projdeš okolo, odvrátíš zrak. Nechceš s nimi navazovat kontakt, máš strach, že začnou žebrat. Ale když jsem s nimi pak nějaký čas strávil, viděl jsem, že jsou to vlastně zajímaví lidé, výrazní, vizuálně hezcí. Čili jsem chtěl ukázat, jak vlastně vypadají.

Inspiroval nebo ovlivnil tě někdo v tom zpracování? A pátral jsi vůbec po tom, kdo, jak a kdy to téma nafotil?

Líbil se mi jeden soubor o partě takových těch hobbos v Americe. Mladí lidí s dredy, barevné, hezké. To bylo krásně nafocený. Ale nepátral jsem.

Na tvých fotkách je zřetelný rukopis reklamní fotografie. Klidně by to mohla být fashion fotka.

Ono to k tomu svádělo, všichni byli vizuálně zajímaví. Nechtěl jsem je fotit u sebe doma, fotil jsem je v provizorním studiu, které jsem si vytvořil díky reklamní agentuře, se kterou spolupracuju. Fotil jsem je prostě tak, jak jsem zvyklý a mám to naučené, jako klasickou zakázku. Až na místě jsem se pak rozhodl svléknout je do půl těla. Zjistil jsem totiž, že oblečení je zavádějící: když někoho vyfotíš v mikině, je vidět, jestli je špinavá. Kdežto ti chlapi jsou třeba špinaví, ale jsou to charismatické typy. Chtěl jsem to i unifikovat, aby nebylo poznat, jestli je to jaro, léto… Celkem jsem na dvě etapy nafotil série portrétů asi dvaceti lidí, z toho jsem vybral sedm nebo osm, které ukazuju.

Při focení si bezdomovce nějak stylizoval ?

Jenom tím svlečením. Žádné moderování, líčení. Nechtěl jsem, aby něco hráli.

Co říkali, když se viděli nafocení? Měli o fotky zájem?

Já jsem jim vysvětlil, o co jde. Podepsal jsem s nimi i smlouvy. Nápad, že z toho bude výstava, vznikl až později. Myslím, že je to bavilo, že mají rádi pozornost. A asi ze mě cítili, že nechci senzaci. Já jsem jim za to samozřejmě i něco zaplatil

– tak to dělám vždycky. Už jen z toho důvodu, že mi to přijde slušné.

Pak tedy padlo rozhodnutí, že projekt posuneš dál, k výstavě.

Chvíli jsem řešil Veletržák, Café 1 a pak mého tátu napadlo udělat to pod Letenskou plání. Akorát ta parta okolo ART WALL jsou hrozní aktivisti. Vlastně i ty výstavy předtím byly takové vyhrocené, jako by se snažili schválně vyvolat konflikt, rejpat, provokovat. Tehdy na mě v Alarmu vystartovali, že to je zneužití těch bezdomovců. Na to já nebyl vůbec připravený, takže jsem se pak s tou partou na to téma i trochu pohádal a od té doby je už neviděl.

Jakou to celé mělo odezvu?

Ozvala se spousta lidí, že chtějí pomáhat. Na všechno, co uděláš, máš nějakou reakci. Já svými projekty žiju chvíli – a pak je vypouštím. Ale tohle si lidi pamatují se mnou spojují. Ve finále ale ty bezdomovce vyhnali a vystrkali dolů na Vltavskou. A z té party myslím už čtyři zemřeli: dva se upili a dva utopili.

Myslíš, že tvůj výběr daného tématu ovlivnila i tvá maminka?

Asi ano. Ale já s tím obecně bojuju. Třeba jsem dlouhou dobu fotil graffity, kluky co malujou. A začali mě štvát: to, co dělají, jejich chování mi začalo vadit.
A nemůžeš fotit někoho, kým vlastně pohrdáš. Musíš s nimi souznít – a mně to souznění přestalo fungovat. Mám hromadu fotek a pořád přemýšlím jestli se k tomu vrátit. A obecně řeším fakt, že všechno už tu bylo...

Sociální témata ti ovšem cizí nejsou… Fotil jsi třeba pro Nadaci Terezi Maxové o ženách z azylových domů.

Ozvala se, jaké téma řeší a jestli mě k tomu něco napadá. Ale fotit smutné mámy jsem nechtěl, a navíc často ani nemůžeš ukázat jejich tvář. V té době jsem dělal sérii o sběratelích: Rytmus a jeho 60 párů tenisek a tak dále… a tak mě napadlo použít tento koncept. Díky sociálním tématům si uvědomuju, jak skvělý život žiju, a snažím se to nějak vracet.

Na čem teď pracuješ?

Připravuji knížku, zatím je to v úplném zárodku. A pořád řeším ty writery, to téma mě pořád zajímá.

Na to, jestli jsi někdy udělal knihu, jsem se tě chtěla zeptat. Nebo jak to vlastně máš – vnímáš knihu jako nějaké zakončení?

Výstava si sedla. Já obecně nepotřebuji výstavu, dělám reklamní fotku do časáku. Pořád někde fotím a je to vidět. Chápu, že výtvarný fotograf, který ukládá do šuplíku, to pak chce někde vidět, ale já tu motivaci vystavovat nemám. Matky z azylových domů aktuálně visí na výstavě v Šanghaji – mně stačí dát to na Instagram. Teď ale budu mít výstavu ve Vnitrobloku na portréty, co fotím pro Reporter magazín. Portréty lidí, holky k tomu, takový mix.

Kdo pro tebe je a kdo není bezdomovec? Má to pro tebe nějakou hranici? Nedávno vydali Jan Šibík s Alešem Palánem knihu Raději zešílet v divočině.

Vím, poustevníci... Ty, které jsem fotil já, byli skuteční bezdomovci. Tam žádný přesah nebyl.

Jsi s těmi „svými“ bezdomovci v nějakém kontaktu?

Minimálním. S jedním tedy docela ano – když ho potkám a mám u sebe padesátikorunu, dám mu ji. Ale dám mu ji jen proto, že on si o ni neříká. Já nejsem ten typ, co by byl naladěný jim pořád pomáhat.

Myslíš si, že je důležité věnovat se těmto tématům? Co třeba mladí fotografové versus sociální témata?

Já to učím ve škole. Obecně je důležité najít ve fotce své téma. Říci si, co chceš dělat. Jestli tě zajímá tvůj život, sociální život, sport. Oni to třeba nevědí. Ale není důležité, aby to dělal každý. Já to do nich netlačím, protože vím, že tam jsou fotografové, kteří to třeba nikdy dělat nebudou a nepůjde jim to, nenarodili se pro to.
Je dobré ty věci otevírat, mluvit o nich. Především v dnešní době sociální sítě umožňují mnohé. Každý můžeme vystavovat ve smyslu ukazovat fotky. Před internetem měl člověk jednu výstavu, a tím to zhaslo, nikoho dalšího nezajímala. Kdežto teď když uděláš silný soubor, během chvíle obletí půl světa. Takže fotit ty věci a mluvit o nich určitě smysl má.

Chtěl bys ještě něco dodat?

Chtěl bych najít nějaké téma – a narážím na to, že mi lidi vyčtou, že si honím triko. Před měsícem jsem se na Facebooku ptal, co je pro lidi to téma na okraji. Chtěl bych si vybrat něco, co není fotogenické. Třeba pedofilové – nemůžou za to, narodí se tak. Ale zajímají mě i další témata na okraji. Chci tam mít nějakou nadstavbu, spojit to s nějakou pomocí. Třeba umírání dětí… Já bych chtěl ta témata otevírat – a v bezdomovcích už nic moc nového neotevřeš.[25]

Letenští, Tomáš Třeštík 2016

25 rozhovor s Tomášem Třeštíkem, 25. 3. 2019

10. JAROSLAV KUČERA

Jaroslav Kučera se narodil 19. prosince 1946 ve vesnici Ředhošť v okrese Litoměřice. Od roku 1962 studoval v Mělníku Střední průmyslovou školu stavební, následně vystudoval fakultu Českého vysokého učení v Praze. V srpnu roku 1969 byl při fotografování prvního výročí okupace Československa surově zbit a vězněn na Pankráci. Tehdy se definitivně rozhodl pro fotografickou kariéru. Celý fotografický život se zaměřuje na černobílé snímky, proslul cykly jako *Lidé, které jsem potkal, Moldávie, Komunistické slavnosti, Nové radosti v českých hospodách* apod. Je držitelem prvního Grantu primátora hlavního města Prahy z roku 1995. Získal řadu ocenění v soutěži Czech Press Photo. V roce 2013 se na Pražském hradě, v Tereziánském křídle Starého paláce, konala velká autorova retrospektiva. Vystavil zde na 300 fotografií z posledních 45 let své tvorby.

Kučerovy klasické černobílé snímky jsou snadno rozpoznatelné. Ústředním motivem jeho fotografií jsou především lidé, život sám a jeho symbolika.
Do středu staví člověka a jeho běžný život. Snímky mají jakousi lehkost, hravost a často až absurdní vtip.

I taková je Praha

Téma bezdomovectví se v jeho fotografiích objevuje v souboru *I taková je Praha,* který vznikl po sametové revoluci, tedy v době, kdy se u nás poprvé začíná oficiálně o bezdomovectví hovořit.

Snímky, které pořizoval při toulání se porevoluční Prahou, mají specifický charakter. Zaznamenává nové společenské fenomény, prostituci, žebráky, tuláky, bezdomovce. Navazoval s nimi kontakty, o jejich příběhy se zajímal, docházel za nimi na místa, kde se shlukovali. Kučerův přístup přitom je zase trochu jiný než Štreitův. Nesleduje žádný koncept a nezaměřuje se výlučně na bezdomovce. Nejde přitom příliš do hloubky, zaznamenává, co vidí. Jde o syrový černobílý reportážní styl pouliční fotografie. Dnes mají tyto snímky dle mého názoru velkou výpovědní hodnotu a Kučera je v podstatě prvním fotografem, který téma lidí na okraji společnosti u nás zpracoval. Dá se také říci, že na souboru o lidech na okraji pracuje celý život, neboť i dnes ho město fotograficky přitahuje a lidé na okraji k němu bezvýhradně patří.

Soubor *I taková je Praha* byl poprvé vystaven v roce 1996 v Pražském domě fotografie za účasti tehdejšího primátora Jana Koukala a Daniely Mrázkové.

„Devadesátá léta nepřinesla jenom svobodu, ale nepříjemné stránky kapitalistické společnosti, na které jsme nebyli zvyklí. Objevili se bezdomovci, žebráci, imigranti z východních zemí, pouliční prostituti a prostitutky, drogy… Po udělení primátorského grantu jsem začal tyto nové společenské fenomény fotografovat. A opět to byli ‚lidé na okraji´, a z nich někteří na úplném dně. Chodil jsem za nimi na Masarykovo a hlavní nádraží, do vybydlených domů nebo jen tak na ulici, kde si řada z nich našla obživu. Poznal jsem mnoho lidských osudů utopených v alkoholu a stejně tak lidi smířené, kteří v tom krutém životě hledají víru v naději.“[26]

Jarosav Kučera, ze souboru I taková je Praha, Masarykovo nádraží,
bezdomovec Gejza Urban s kámošem, 1996

26 Zdroj ze dne 18. 2. 2019, dostupné na www.jaroslavkucera.com

Jaroslav Kučera, ze souboru I taková je Praha, před Masaryčkou, 1998

Jaroslav Kučera, ze souboru
I taková je Praha, Na Příkopech, 1998

Jaroslav Kučera, ze souboru
I taková je Praha, Gejza Urban,
Na Poříčí, 1996

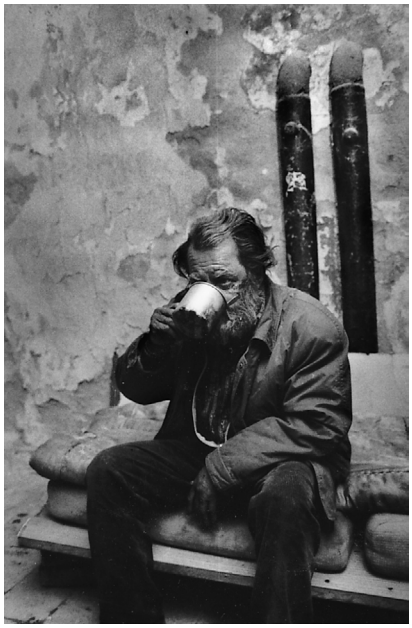

Jarosav Kučera, ze souboru I taková je Praha, bezdomovec Jirka Sládek, Motol, 1996

Jarosav Kučera, ze souboru I taková je Praha, bezdomovec Milan Balog, Motol, 1996

Jaroslav Kučera, ze souboru I taková je Praha, Smíchov - Újezd, 1998

Jaroslav Kučera, telefonická a e-mailová korespondence

E-mailový rozhovor nechávám ve znění, jak jsem jej obdržela, neboť jen tak má ten správný „říz“.

Jak se jmenuje Váš soubor o bezdomovectví?

Ten cyklus se jmenoval I taková je Praha, byl vystaven koncem roku v Pražském domě fotografie. Pozval jsem i tři bezďáky, kámoše cikána Milana Baloga, Jirku Sládka a Pepu důstojníka, kterým jsme říkali Pražská trojka – pro jejich sehranost při žebrání. Myslím, že na vernisáži dlouho nevydrželi, takže je primátor Honza Koukal, ke své smůle, ani nepotkal. Koncepčně jsem začal fotit koncem roku 1995, po udělení primátorského grantu, který skoro celý (60 tisíc korun) padl v průběhu roku a půl do kapes nových kámošů.
Získal jsem na hlavním nádraží (dnes Wilsonovo) novou ochranku v podobě cikánky Evičky, která to tam tenkrát měla pod palcem, takže když někdo fotografa zlobil, stačilo slovo, a byl klid. Do roka se upila okenou. Příběhů je spousta, toto jen na okraj.

Zajímá mě, jestli jste „bezdomovce“, lidi na okraji, fotil už před rokem 1989, nebo jestli je to téma, které se u nás ve fotografiích objevuje až po revoluci, se změnou systému...

Za bolševika bezdomovci oficiálně neexistovali. Možná se někdo někde skrýval, ale já fotil na začátku 70. let jen jednu žebračku za dveřmi svaté Voršily, kde stávala, když šli lidi z kostela. Někteří chudí lidé se ohřívali v bufetech Koruna, Jalta, Letka nebo Družba, kde občas po někom dojedli nebo dopili.
Dělili jsme je do kategorií bufeťák, santusák a somrák, ale to je na delší rozbor. Já tam, jako student, chodil s Leicou a fotil a taky si dával levné párečky, smaženky nebo knedlíky s omáčkou za dvě šedesát a zapíjel to slavným jahodovým koktejlem za korunu třicet.

Proč jsem si vybral téma bezdomovců? Byl to po převratu zcela nový fenomén, nejen v Praze. Začalo to Havlovou amnestií a pokračovalo přílivem imigrantů z Východu a krachujících vztahů. A já vlastně celý fotografický život fotím lidi takzvaně na okraji společnosti, se kterými se dokážu bavit, poslouchat je a myslím, že i s nimi soucítím. Takže výběr tématu byl pro grant předem daný. Chtěli proměny Prahy a toto se nabízelo. Na cyklu I taková je Praha dělám vlastně celý život. Je to moje město – a ti bezdomovci k němu patří, takže projekt, chcete-li,

s přestávkami pokračuje.

Myslíte si, že fotografie s touto tematikou mohou společnost nějak ovlivnit?

Co se týče možnosti ovlivnění společnosti fotkami ubohých lidí, jsem skeptický. Někteří soucitní lidé to mají jako třeba s pejsky, a tak jsou ochotni pomoci s určitým rizikem, že takový člověk někdy o pomoc nestojí a považuje vás za budoucí oběť. A pak je tu druhá skupina, která by podobné bezdomovce nejraději vyhnala za město, případně na nucené práce. Cikánskou otázku, integraci se nepodařilo zatím vyřešit nikomu, tak nevidím světlo na konci tunelu ani v tomto případě. Je to na naší politické reprezentaci… To je jako vtip. A tak spíš chodím, fotím a vyprávím příběhy, které se podobají jeden druhému jako vejce vejci. Větu „Pane, ten můj život, to by byla kniha!“ jsem slyšel snad stokrát.

Jak jste k focení bezdomovců přistupoval? Oslovoval je, skamarádil se s nimi, stylizoval je? Nebo to jsou jen „rychlocvaky“?

Cvaky nedělám, povídám si, dlouho mluvíme, třeba vůbec, jak říkáte, necvaknu celé hodiny, a když něco vidím, tak i fotím. Ale spíš hledám kontaktní fotografii a typickou street fotku (krádež obličeje) udělám, jen pokud je to fakt zajímavé. Tenkrát jsem s těmi lidmi dokázal chodit celý den, a tak jsem viděl, jak žijí, co dělají, jak se živí, kde „bydlí“. Ale pak z toho vybrat „paní fotku“ je dost těžké, aby člověk nebyl ukecaný. Méně bývá více a o současném umění to platí stonásobně. Málokdo se tím řídí. Proto zvítězil agresivní konceptualismus, umění neschopných. Nebo možná schopných všeho.

Mějte se skvěle, jdu makat na výstavě. A až skončí, budu fotit jak blázen.[27]

Jaroslav Kučera, ze souboru I taková je Praha, žebrající Pepa Farkaš vulgo Čáp, u Karlova mostu 1996

27 Jaroslav Kučera, telefonická a e-mailové korespodence, 25. 2. 2019

11. KAREL CUDLÍN

Karel Cudlín se narodil 28. června 1960 v Praze v rodině lékaře a úřednice, mládí strávil na Žižkově. V roce 1979 absolvoval gymnázium Na Pražačce. Právě na gymnáziu se začal zabývat fotografováním, s čímž mu podle rozhovorů s ním pomáhal jeho strýc, který byl amatérský fotograf. Po maturitě nastoupil na střední školu sociálně-právní, studoval zde v letech 1979–1981.
V roce 1987 absolvoval na FAMU Katedru umělecké fotografie.

Cudlín patří mezi významné dokumentaristy. V předešlých letech působil jako pedagog na FAMU, nyní vyučuje na škole Michael. Sám FAMU vystudoval a v roce 2016 zde habilitoval docentem. Je jedním ze zakládajících členů spolku 400 ASA. Spolupracuje s vydavatelstvími, televizemi a filmovými produkcemi v České republice i v zahraničí (ČTK, SI-PA, EPA, Mimofilm). Publikuje v tištěných médiích jako Respekt, Revolver Revue, Nový prostor či Lidové noviny. V letech 1997–2003 byl jedním z oficiálních fotografů prezidenta Václava Havla. Spolupracuje s televizními produkcemi při natáčení dokumentů (*Kmeny, České století, Bohéma*). V soutěži Czech Press Photo získal řadu ocenění.

Ve svých dokumentech se zabývá tématy, jako je židovská komunita v Praze, dělníci, život v Hagiboru, sametová revoluce či romská komunita, ale autorem například i dokumentů z Ukrajiny, Izraele, Afriky a samozřejmě Evropy. Věnuje se i komerčním zakázkám, zejména focení portrétů.

Téma bezdomovectví ve fotografiích Karla Cudlína

Karel Cudlín fotografie bezdomovců nikdy záměrně nevytvářel. Přestože se celý život ve svých souborech o člověka zajímá, samostatný projekt o bezdomovectví nevznikl. V jeho práci se tak fotografie bezdomovců objevují spíše náhodně a prolínají se Cudlínovou tvorbou v rámci jiných projektů po roce 1989. Jedná se o fotografie klasického reportážního stylu, zcela náhodně zachycené situace v pražských ulicích a na periferiích. O žádné stylizaci nemůže být řeč. Z osobního rozhovoru vím, že nikdy neměl potřebu se tématu nějak komplexněji věnovat. Přesto Cudlína do výčtu fotografů zařazuji a i zcela náhodné fotografie bezdomovců v jeho souborech zmiňuji.

Karel Cudlín, Praha po roce 2000

Karel Cudlín, Praha po roce 2000

12. ROMAN POLÁŠEK

Roman Polášek, (nar. 1967, Starý Bohumín) je fotograf samouk, kurátor. Od roku 1990 žije v Ostravě-Vítkovicích. Společně s Martinem Popelářem založili galerii Fiducia, jednu z předních galerií v ČR. Ve volné tvorbě se věnuje především portrétní fotografii.

Homeless a jiní

Galerie Fiducia byla kdysi výdejním místem pro časopis Nový prostor, Roman Polášek tak měl příležitost se dostat do blízkosti lidí z ulice. Bezdomovce přizval do svého fotografického ateliéru, kde soubor o lidech bez domova postupně vznikl.

Cyklus patří mezi ty zajímavější, osobně mě velmi baví. Nejedná se o žádné momentky, Polášek s člověkem pracuje, komunikuje. Jedná se o netradičně uchopený koncept, kdy bezdomovce, se kterými se seznámil, zve do svého ateliéru, kde je portrétuje. Fotografie jsou pořízeny na velký formát, starou deskovou kamerou, která má 50 kilogramů. Fotografie jsou pořízeny na planfilk 18x24. Snímky jsou následně doprovázeny úryvky z životů portrétovaných, slovní dopovědí.

Polášek se o fotografovaného zajímá, přiloženým textem příběh bezdomovce posouvá ještě o něco dál. Fotografování lidí na okraji mu trvalo asi tři roky, začal kolem roku 2002. S lidmi si podle svých slov povídal, popíjeli pivo a kouřili cigarety. Výstava byla již k vidění v USA, Rakousku a v Polsku.

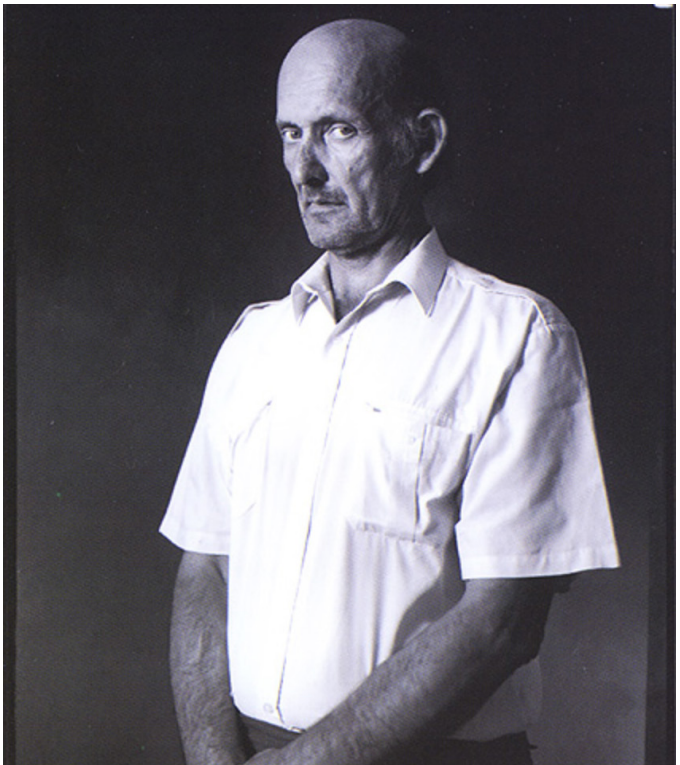

Roman Polášek, ze souboru Homeless a jiní, 2007

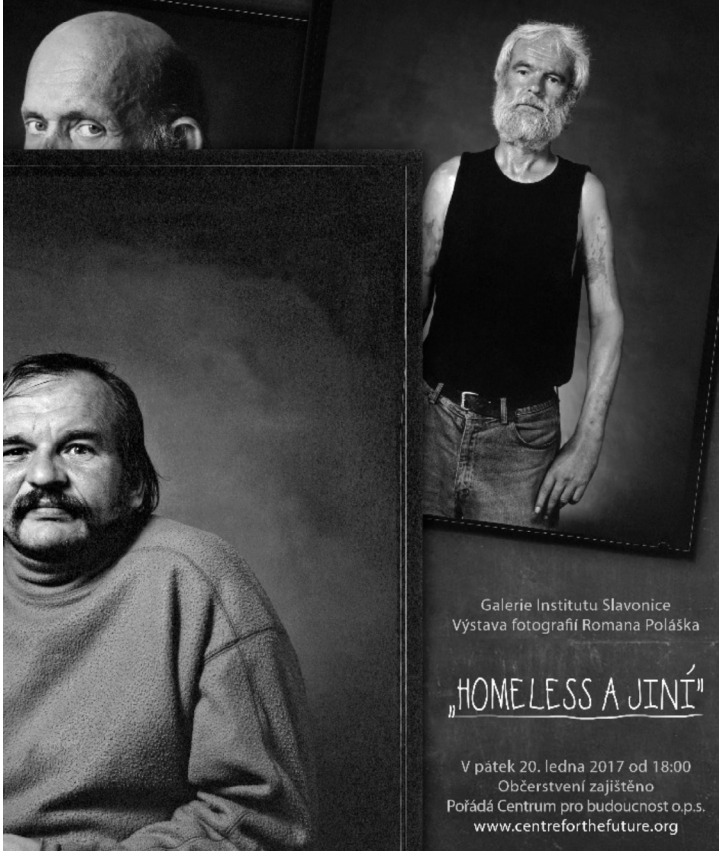

Roman Polášek, ze souboru Homeless a jiní, 2007

Poláškovu výstavu okomentoval i přední fotograf Doc. Mgr. Jindřich Štreit, a to těmito slovy:

„Romanovy portréty bezdomovců a jeho přátel mi evokovaly portréty apoštolů. Byli to muži, kterými se obklopil Ježíš. Vybral si je z prostého lidu, různých povolání. Podobně si vybírá Roman své typy. Seznamuje se s nimi na ulici a zve je do ateliéru, kde je starou velkoformátovou kamerou fotografuje. Nezajímá ho jen vizuální stránka, jeho přáním je, aby se mu člověk otevřel. Čteme osudy lidí nejen z jejich tváří, ale i přiložených textů.“ [30]

Jak se zbavit vlastního pocitu, že ty lidi jen využíváte pro jejich barvitost? A jak je zbavit nedůvěry?

Zdálo se mi, že je to baví, že zájem je těší. Jsou vstřícní. Líbilo se jim i v mém ateliéru. Kdybyste ho viděl, pochopil byste, že polovina projevila přání tam bydlet. (smích) Po první takové výstavě v Bruntále, kdy to proběhlo i v televizi, někteří chtěli honorář, ale vysvětlení, že to není výdělečná záležitost, přijali.[31]

30 a 31 Zdroj ze dne 15. 3. 2019, dostupné na http://www.centreforthefuture.cz/?p=442

13. KEVIN VON THON

Kevin Von Thon není vystudovaný fotograf, ale fotografii se věnuje od dětství. Je autorem černobílých fotografií zaměřených na street photo, tj. černobílou dokumentární a reportážní fotografii v Praze.

Za své snímky získal nominaci na Czech Press Photo v kategorii Problémy dnešní doby a získal cenu v kategorii Problémy Prahy v rámci soutěže Praha fotografická.

Soubor Life on the edge

Téma lidí na okraji fotí již několik let – a je to především Praha a její ulice, zákoutí, kde se toulá a hledáčkem zaznamenává kontrast bohatých i chudých částí. Fotografie odrážejí život v ulicích a lidí na periferii. Důležitá je pro něj primárně ulice a život bezdomovců na ní. Soubor, který působí celistvě chce zakončit knihou. Jedná se o klasické černobílé reportážní fotografie se syrovým nádechem ulice. Kevin Von Thon neinscenuje, nearanžuje, zaznamenává situaci takovou, jaká je.

„Vždycky mě zajímalo, co všechno se skrývá za zrcadlem. Můj poslední soubor na tohle téma na okraji vypráví o lidech, často bez domova, často odkázaných na pomoc druhých, žijících společensky na úplném okraji, a přitom v samém středu Prahy, honosné matičky měst. V základu je jedno, jaké peripetie a koho na ulici dostaly. Jsem jen fotografický svědek, co jde okolo. Mám pocit, že je potřeba zaznamenat a ukázat, jak se také žije v dnešní době.“[28]

Kevin von Thon, ze souboru Life on the edge, Praha 2015 - 2018

28 Zdroj ze dne 6. 3. 2019, dostupné na https://magazin.aktualne.cz/foto/fotograf-kevin-v-ton/r~0cfe4c403bbc11e783fe002590604f2e/?redirected=1553945343

Kevin von Thon, ze souboru Life on the edge, Praha 2015 - 2018

Rozhovor s Kevinem von Thonem, e-mailová korespondence

Zajímalo by mě, jak dlouho se tomuto tématu věnujete.

Životy lidí bez střechy nad hlavou jsem začal fotit příležitostně začátkem devadesátých let. Cíleně a intenzivně se pak tématu věnuju posledních přibližně deset let.

Proč považujete za důležité toto téma zpracovávat?

Na území Prahy, kde můj soubor především vzniká, žije v současné době, alespoň podle neoficiálních zdrojů, na deset tisíc lidí bez domova. Počty bohužel rok od roku viditelně stoupají. O zlomek z nich se nějakým způsobem dokážou alespoň částečně postarat různé charitativní organizace, ale většina z nich se pohybuje na skutečném okraji, i když žijí třeba v samém srdci Prahy. Potřebu zaznamenávat jejich životy mám z různých racionálních i iracionálních důvodů. Možná i proto, aby bylo jednou zřejmé, že tu byl v dobách blahobytu ještě jeden poměrně rozsáhlý svět, vymykající se systému. Schovaný očím širokých mas, a přesto obývaný jedinci prožívající stejné emoce a potřeby jako všichni ostatní. Svět jehož přítomnost přehlušila hlasitost televizních reklam a zastínila velikost reklamních billboardů.

Myslíte si, že fotografií na toto téma můžete společnost nějak ovlivnit?

Mám pocit, že do určité míry ano. Alespoň díky zpětné vazbě, kterou dostávám ke svým fotografií či výstavám. Kdyby se alespoň jeden člověk zamyslel, že nic na světě není samozřejmostí, že každý lidský život má nevyčíslitelnou hodnotu, má moje práce smysl.

Jak vaše fotografie vznikají? Fotíte bezdomovce cíleně, nebo jen náhodně?

Jde o cílené focení, dlouhodobé skládání souboru, který se chystám zakončit knihou. Většinou se pohybuju kolem několika skupin lidí, které se občas vzájemně překrývají. Mám s několika z nich vztah v rovině pouličního přátelství, fotil jsem jejich svatbu i odchody do kriminálu či návraty z něj.[29]

29 Z e-mailové korespondence s Kevinem von Thonem, 29. 3. 2019

14. JAN PŘEROVSKÝ

Jan Přerovský, narozený roku 1978 v Havířově, je fotografem na volné noze. V současné době pracuje pro pro ČTK, CEN, ISIFA a časopisy Esquire, Instinkt, Mladou frontu a další. Věnuje se portrétům, reportáži, ale pracuje i jako komerční fotograf se zaměřením na jídlo a architekturu. Fotografii nikdy nestudoval.

Bezdomovci v Praze

Ve svém souboru prezentuje bezdomovce žijící v pražských ulicích. Začal na něm pracovat již v roce 2005 a od té doby byl několikrát vystaven, a to v Praze i v zahraničí. Opět jde o poměrně netradiční přístup k tématu: Jan Přerovský portréty bezdomovců pořizoval mimo jejich přirozené prostředí. Fotil je v ateliéru, na židli před bílým plátnem, přičemž použil zábleskové světlo. Bezdomovce nechal k divákovi promlouvat pomocí vzkazů, které sami ručně napsali. Tímto komentem pod fotografií mohl bezdomovec adresovat divákovi nějaké poselství, například: *„Jsem člověk, který přišel o všechno, a tak vás prosím, všichni se opatrujte a žijte dobře.“*

I když se jedná o průměrné portréty, zajímavý je celkový výsledek, který divákovi pomocí ručně psaných vzkazů emoci chtě nechtě opravdu zprostředkovává.

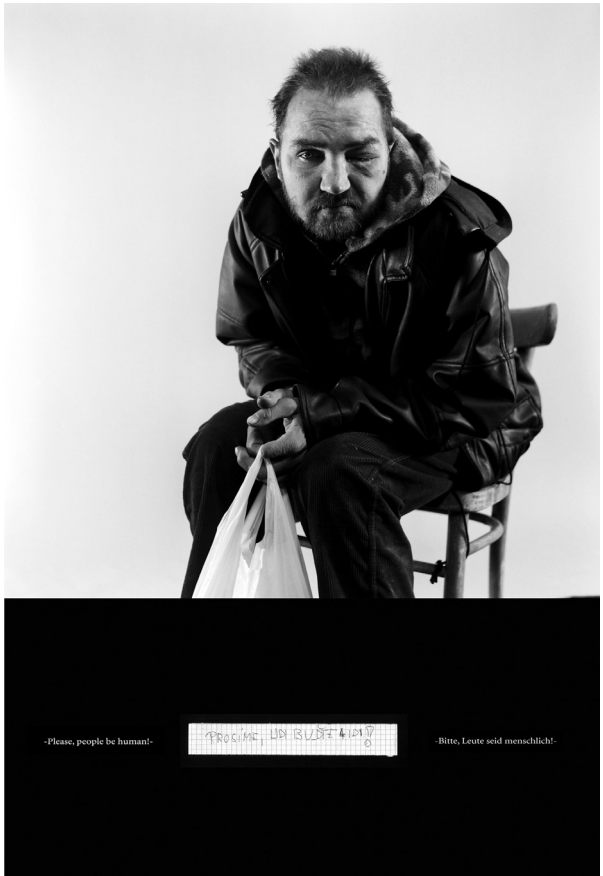

Jan Přerovský, Bezdomovci v Praze, soubor vznikal od roku 2005

K souboru autor sám dodává: (z e-mailové komunikace)

„Toto konkrétní téma mě zajímalo z několika různých důvodů. Přirozená zvědavost a empatie jsou dvěma z nich. Procházkou pražskými ulicemi lze toto téma jen stěží přehlédnout a prostě jsem se zajímal o to, kdo jsou tito lidé a jaké jsou jejich příběhy. Tím, že jsem je ‚vytáhl z jejich přirozeného prostředí, vytvořil jsem takový koncept, kdy kde se mohl setkat s divákem tváří v tvář. Ručně psané komentáře pak dávají celému projektu další, víc osobní rozměr.“[35]

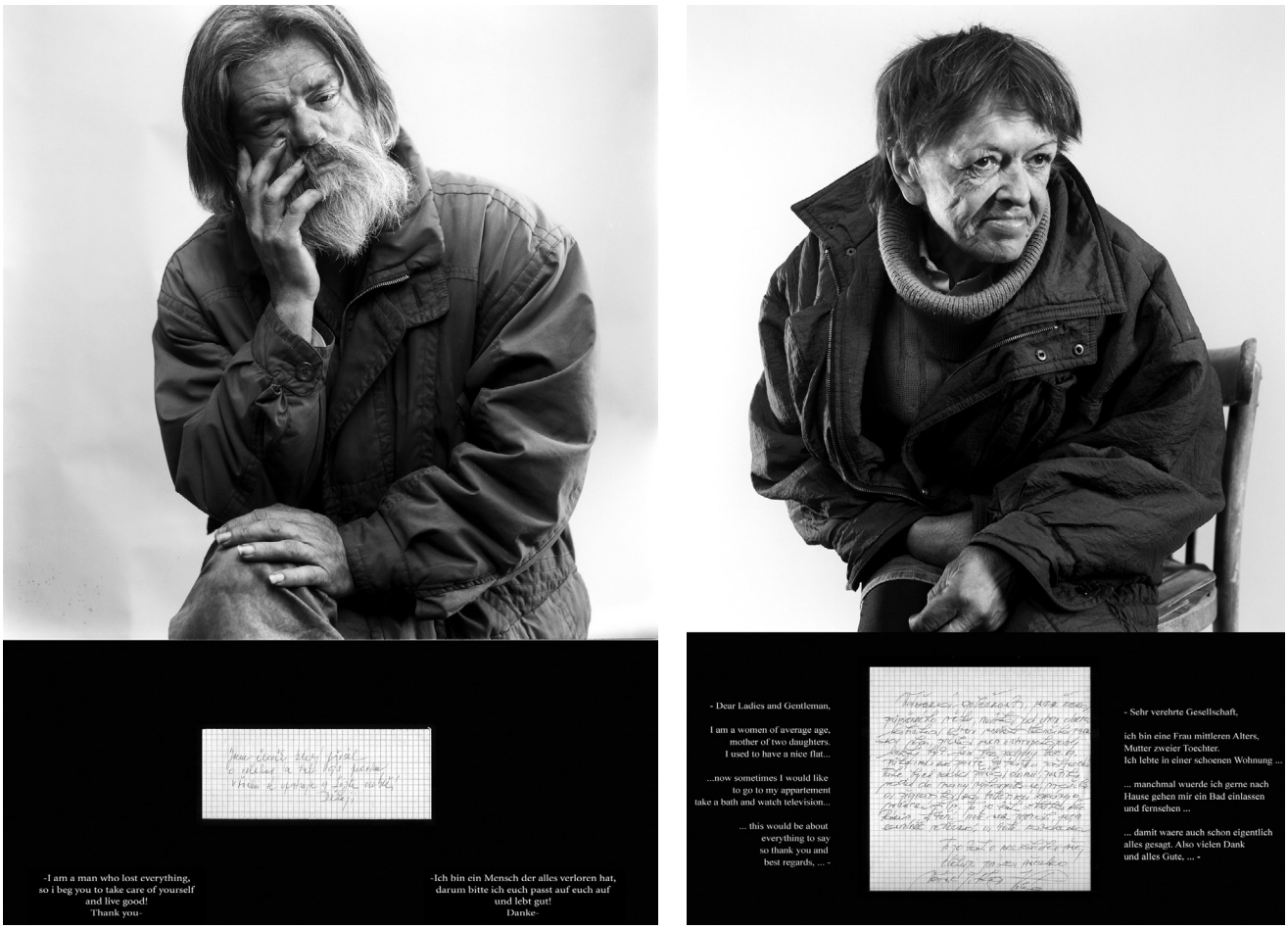

Jan Přerovský, Bezdomovci v Praze, soubor vznikal od roku 2005

35 Zdroj ze dne 15. 3. 2019, dostupné na https://plzensky.denik.cz/kultura_region/na-okraji-objektivem-jaroslava-hausnera-20141126.html

15. MAREK KUBÁČEK

Marek Kubáček je komerčním fotografem a kameramanem. Zaměřuje se také na portrét, primárně však na focení aktu. Jeho komerční tvorba se vyznačuje výraznou postprodukční úpravou a jistou uhlazeností.

Pod povrchem

Kubáček se tématem bezdomovectví nechal pouze inspirovat na začátku své tvorby. Je to přesně ten případ, kdy amatér začne s focením a má potřebu udělat zajímavé portréty. Od té doby se tématu nevěnoval.

V roce 2012 uspořádal výstavu lidí bez domova z Jablonce a okolí s názvem *Pod povrchem*. V souboru se zaměřil na portréty bezdomovců ve svém rodném Jablonci nad Nisou a okolí.

Bezdomovce fotil náhodně, objížděl celé město a hledal místa, kde se shlukují. Barevné portréty fotil jak v samotných příbytcích bezdomovců, tak volně v ulicích. Fotografie bezdomovců jsou stejně jako jeho komerční tvorba postprodukčně výrazně upravované. Jedná se víceméně o portréty, nejsou to zcela náhodné fotografie, svým způsobem mu bezdomovci pózují. Portréty svítí zábleskovým světlem. V souboru najdeme kromě stylizovaných portrétů i samo prostředí, ve kterém se pohybují. Jedna fotografie ze souboru Pod povrchem byla oceněna Grand Prix v česko-polské fotosoutěži s názvem Jak žijeme.

Marek Kubáček, ze souboru Pod povrchem, Jablonec nad Nisou, 2012

Kubáček k souboru dodává: (e-mailová korespondence)

„V té době jsem ještě nebyl komerční fotograf, ale víceméně jsem s focením začínal a chtěl jsem nějaké aktuální téma – s tím, že jsem pár bezdomovců náhodou znal, protože přespávali v opuštěném baráku kousek od mého bydliště. Muž na židli a žena na gauči. Muž na gauči Standa už nežije, umrzl asi před třemi lety. Postupně jsem dostával tipy na další bezdomovce – nebo na ně narazil náhodou, to je třeba případ muže v džínové bundě. Fotil jsem promo pro jednoho DJ v opuštěném baráku za Libercem a náhodou jsme na něj narazili. Vždy to bylo focené bez nějakých stylizací. Postprodukci jsem ještě neměl v té době moc ustálenou ale bleach postprodukce s vysokým kontrastem mi přišla nejlepší, protože vytáhla z tváři detaily a ošlehané rysy. Honorářem byly cigarety, někdy stovka, za kterou si koupili alkohol. Celkově mi přišlo téma lidí na okraji společnosti zajímavé, poslechnout si, co je k životu na ulici vedlo, a tak dále. Chtěl jsem v tom projektu pokračovat, ale z nějakého důvodu jsem nenašel čas, možná se k tomu ještě někdy vrátím.“[37]

Marek Kubáček, ze souboru Pod povrchem, Jablonec nad Nisou, 2012

37 Z e-mailové korespodence s Markem Kubáčkem, 20. 1. 2019

16. MARTIN POKORA

Martin Pokora je amatérským fotografem, který pro organizaci *Naděje* vytvořil soubor o lidech žijící na ulici.

Osudy

Soubor *Osudy* vznikl za účasti terénních pracovníků organizace Naděje, kdy za jejich doprovodu společně navštívili asi 15 míst, kde lidé, kteří přišli o střechu nad hlavou, žijí. Terénní pracovníci lokality předem vytipovali a s jejich obyvateli vše domluvili. Ze souboru vznikla výstava, která putovala po různých místech republiky, a to v rozmezí let 2014–2016.

V tomto případě se nejedná se o náhodné fotografie z ulice, ale autor se vydává do jejich přirozeného prostředí. Kombinací barevných a černobílých fotografií se snaží co nejvýstižněji zachytit život bezdomovců. Snímky jsou to charakterem reportážní, bezdomovce nijak nestylizuje i když, jak je na snímcích vidět, mu často pózují. Pro mě osobně jsou to snímky ale roztříštěné, nejspíš už zvolenou kombinací barevné a černobílé. Právě na tomto souboru je vidět, že se jedná pouze o zaznamenání skutečnosti na daném místě. Mezi snímky najdeme ale i takové, jež stojí za zmínku. Například tato se mi osobně velmi líbí.

Martin Pokora, ze souboru Osudy, Český republika, 2014 - 2016

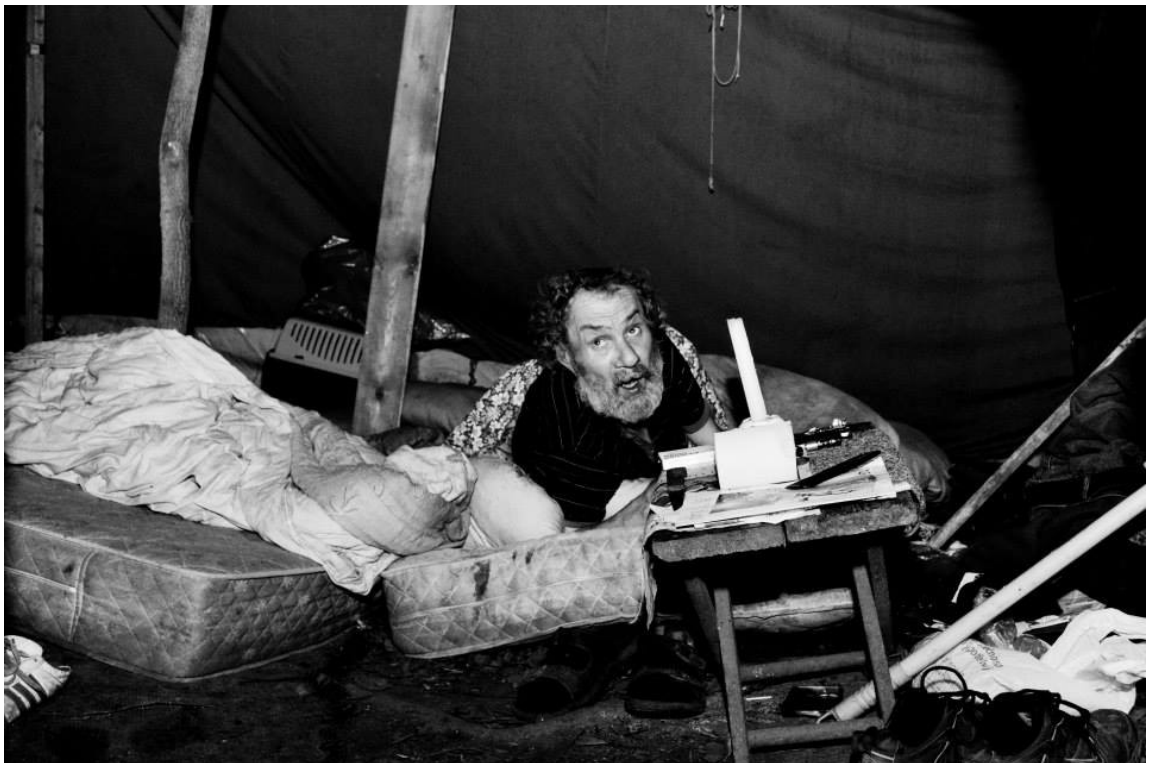

Martin Pokora, ze souboru Osudy, Český republika, 2014 - 2016

Jak říká sám autor, „mnohým z nás může připadat jako samozřejmost, že se každý den vracíme do bezpečného domova, kde nefouká, je k dispozici čistá voda a otočením kohoutku si nastavíme teplo, jaké chceme. Ne pro všechny je to však běžné. Fotografie uka-zují, jak žijí lidé, které vídáme ve svém okolí a většinou je mineme bez povšimnutí.“[36]

36 Zdroj ze dne 24. 3. dostupné na https://martinpokora.wixsite.com/foto/projekt-osudy

17. JAROSLAV HAUSNER

Plzeňský fotograf Jaroslav Hausner se standardně věnuje tématu propojování historických a současných fotografií Plzně. Tentokrát se ale vydal dokumentovat opuštěné pozůstatky činnosti minulých generací a ladem ležící oblasti na periferii města, místa se zvláštní atmosférou.

Na okraji

V roce 2014 vystavil v Galerii Jiřího Trnky soubor několika velkoformátových fotografií a nazval jej *Na okraji*. Polovina z fotografií byla věnována tématu bezdomovectví v Plzni a na její periferii. Při prolézání zarostlých ploch a houštin na periferii města totiž narazil na provizorní příbytky bezdomovců.

V rámci intenzivního půlročního focení tak vzniklo téměř 500 snímků. Autor zachytil přirozené prostředí, snímky nejsou stylizované a nejsou focené na ulici. Autor fotografie barevně upravil, jsou úmyslně potemnělé, bílou barvu nahradil šedou. Fotil skrze speciální filtr, který potlačuje barvy a fotografiím dodává na dramatičnosti.

„S fotoaparátem jsem se k jejich obydlí přibližoval velmi opatrně, nevěděl jsem, jak budu přijat. Nakonec ke mně byli vstřícní a nechali mě fotit. Navštívil jsem je několikrát. Občas se někdo rozpovídal o svém osudu, často byl z takového vyprávění cítit jistý stud z toho, že dotyčný člověk skončil bez domova. Při mých návštěvách mezi námi vládla kamarádská atmosféra,“ říká Hauser a dodává, že podle jeho zkušeností se komunita bezdomovců, kteří si své provizorní obydlí vybudovali v přírodě, chová celkem ohleduplně, nejčastěji žijí z odpadků a téměř nepáchají kriminální činnost.“[32]

Během půlroční práce se autor s některými lidmi bez přístřeší sblížil: „Když jsem za nimi přišel, vždycky jsem jim něco donesl. Při návštěvě mě ale také oni pohostili, například kávou.“[33]

Zpočátku na obou stranách panovala jistá nedůvěra, brzy se ji však podařilo prolomit a umělec mohl začít pořizovat první fotografie.
Podle Jaroslava Hausnera být bezdomovcem není vůbec jednoduché, naopak stát se jím je v dnešní době velice snadné.

32 a 33 Zdroj ze dne 15. 3. 2019, dostupné na https://plzensky.denik.cz/kultura_region/na-okraji-objektivem-jaroslava-hausnera-20141126.html

S humorem dodal, že ty, které potkal, vlastně bezdomovci nejsou, jenom nemají adresu.[34]

Snímky nejsou po vizuální ani obsahové stránce nijak výjimečné, ale myslím, že nadstavbou je to, že se odbor sociálních služeb města Plzně rozhodl snímky využít v osvětové kampani s názvem Řešení existuje. Kampaň tak efektivně informovala občany, jak intenzivně se tématu město Plzeň věnuje. Kampaň cílila byla i na bezdomovce a motivovala je k tomu, aby požádali o pomoc a obrátili se například na azylový dům.

Jaroslav Hausner, ze souboru Na okraji, Plzeň, 2014

34 Zdroj ze dne 15. 3. 2019, dostupné na https://plzensky.denik.cz/kultura_region/na-okraji-objektivem-jaroslava-hausnera-20141126.html

18. FRANTIŠEK NÁROVEC A PAVEL ČERNÝ

V roce 2007 uskutečnili autoři František Nárovec a Pavel Černý, kteří spolupracují s Městskou charitou v Českých Budějovicích, výstavu na místním vlakovém nádraží, a upozornili tak ve svém městě na fenomén bezdomovectví. Autoři jsou absolventy Institutu tvůrčí fotografie.

Deset let nestačí

Objekty fotografů se stali klienti azylového domu sv. Pavla, lidé bez domova, kteří žijí v ulicích Českých Budějovic. Místo vlakového nádraží bylo samozřejmě zvoleno záměrně: je to místo, kde se bezdomovci shlukují velmi často a potkávají se zde s cestujícími. Stovky fotografií tak byly rozmístěny po chodbě nádraží, s klienty azylového domu se tak mohli seznámit i lidé jinak se o problematikou bezdomovectví nezajímající.

Výstava upozorňovala na to, že i přes veškeré úsilí pomoci lidem sociálně vyloučeným soustavnou péčí sociálních pracovníků nebylo možné tento společenský fenomén definitivně vyřešit ani za deset let působení azylového domu.

19. MARTA REŽOVÁ

Coby poslední ukázku fotografického přístupu k bezdomovectví jsem si záměrně nechala svůj vlastní pohled na dané téma. Dostala jsem se k němu během studia ITF v souvislosti s realizací zadání vytvořit dokumentární soubor. O sociální témata jsem se vždy zajímala, příležitost jedno z nich fotograficky zpracovat jsem proto uvítala.

K lidem bez domova jsem se dostala prostřednictvím sociálních sítí: kontaktovala jsem skrze ně paní, která pomáhá opuštěným zvířatům primárně v bezdomoveckých skupinách. Dostala jsem se tak do party dvou bezdomovců, kteří obývají hloubětínské zahrádkářské kolonie. Díky tomuto prvotnímu kontaktu jsem měla vstup do komunity usnadněný.

Já, poustevník

Postupem času jsem navázala poměrně intenzivní přátelství s jedním ze zmiňovaných mužů, panem Kunderou. Ten se stal i hlavní postavou mého souboru, který jsem později nazvala *Já, poustevník*. Nejdříve šlo o víceméně náhodné fotografie, avšak nijak výjimečné a výtvarně rozbité. Zpočátku se mi totiž zdálo nevhodné vstupovat do soukromí této skupiny a fotit, jak žije. Postupem času jsem proto víc naslouchala, než fotila a po několika návštěvách byla nastolena jistá důvěra na obou stranách. Dnes už pan Kundera a jeho přátelé berou za samozřejmost, že s nimi trávím čas a dokumentuji jejich život.
Když někdo s vlastním fotografováním nesouhlasí, naprosto to respektuji.

Na svých fotografiích jsem se snažila citlivě zachytit příběh pana Kundery – a během oněch pěti let, co tento sociální dokument fotím, jsem toho s ním i dost zažila. Už jen komunikace s ním není vždy snadná. Kundera stejně rychle jako svoje bydliště, práce či brigády přichází o přátelství v komunitě: dva jeho kamarádi již nežijí, jeden zemřel na rakovinu, druhého zabili či se předávkoval.

S panem Kunderou jsem prolezla nejedno bezdomovecké doupě, seznámila se s mnoha příběhy a pocítila na vlastní kůži zápach, sychravost a až děsivou nouzi. Jeho příběh je podobný ostatním: na začátku byl rozchod se ženou. Na ulici je přes patnáct let, když nebylo zbytí, žil pod mostem. Dnes už se má lépe – má střechu nad hlavou. Vždycky se od něho vracím s velkým vděkem, že mám kam se vracet. Nejsem si jistá zda bych na ulici dokázala přežít byť jedinou noc. Panu Kunderovi se snažím pomáhat: vozím mu oblečení, jídlo, zařizuji věci. Dávám mu

i peníze. Vím, že je to problematické, že první, co si koupí, bude pivo nebo jiný alkohol. Ale snažím se mu život alespoň zpříjemnit, vím, že je to v jádru dobrej chlap z Moravy. Jsem pro něj vlastně jakousi spojkou s normálním životem, toho svého by se však nikdy nevzdal a vlastní svobodu by za nic na světě nevyměnil.

Na souboru pracuji od roku 2014. Snažím se vyhnout klasickému pojetí sociálního dokumentu a výtvarně ho obohatit. Záměrně jsem zvolila barevné podání. Důležité pro mě je, aby příběhu prostřednictvím fotografií rozuměli i ostatní. Příběh tvořím kombinací portrétů, zátiší a detailů. Soubor získal v roce 2016 čestné uznání na Slovak Press Photo.

Kunderův příběh stále sleduji, ale vím, že ve svých fotografiích jsem ho už naplnila. Chtěla bych proto na tomto místě poděkovat všem, kteří mi s realizací souboru pomohli, jmenovitě Aleši Hudcovi, Oldřichu Malachtovi a Petru Tomanovi.

Marta Režová, ze souboru Já, poustevník, 2014 - 2019, Praha

Marta Režová, ze souboru Já, poustevník, 2014 - 2019, Praha

20. HOBOHEMIA

Ráda bych zmínila také fotografický projekt, do něhož se mohli zapojit i sami bezdomovci. Hobohemia je výzkumný projekt Sociologického ústavu AV ČR, jehož cílem je popsat časoprostorovou dynamiku bezdomovectví v českých městech.

V roce 2016 byli v rámci tohoto projektu vyzváni lidé bez střechy nad hlavou, aby nafotili svůj každodenní život. Byly jim rozdány jednorázové fotoaparáty, jimiž svoji denní činnost zaznamenávali. Posléze byla uspořádána výstava s názvem *Město bezdomovců* a vše mělo sloužit jako osvěta bezdomovectví v Praze. Výstava byla doplněna o přednášky a s terénními pracovníky se bylo možno vydat na místa, kde se v Praze shlukují nejvíc (hlavní nádraží, Holešovice, stanice metra Vltavská) a pobavit se i s nimi samými.

Přednášky s lidmi bez domova

VIVANTO

21. POMOC BEZDOMOVCŮM

21. 1. Organizace, které pomáhají

Těžkou situaci se lidem bez domova snaží ulehčit organizace, které s nimi více či méně intenzivně pracují a poskytují jim nějakou formu pomoci. V České republice jsou to zejména Armáda spásy, Naděje, Emauzy ČR, Česká katolická charita, Slezská diakonie. Tuzemské organizace jsou propojeny v rámci Sdružení azylových domů (SAD), což je občanské sdružení, jež spojuje jednotlivé azylové domy z celé republiky.

V rámci Evropské unie se tématu bezdomovství věnuje Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci (FEANTSA), která byla založena v roce 1989.

21. 2. Nový prostor

Nový prostor je časopis, který pomáhá lidem v nouzi či bez domova po celé České republice. Časopis si bezdomovci mohou pořídit jen za náklady, tj. 25 Kč, a následně jej oficiálně prodávat. Vydělané peníze jim zůstávají a mohou jimi pokrýt své denní potřeby. Je to tedy jakási forma důstojného výdělku.

21. 3. Pragulic

Jedním z projektů, který s bezdomovci v ČR pracuje a zároveň poskytuje lidem osvětu o bezdomovectví, je Pragulic. Zájemcům z řad veřejnosti umožňuje poznat a zažít svět lidí bez domova, a tím měnit zažité stereotypy týkající se bezdomovectví.

Objednat si zde můžete prohlídku Prahy s výkladem bezdomovce, kterou si na zmíněném webu vyberete. Je to zajímavý způsob, jak vrátit lidem bez domova trochu důstojnosti, jak komunikovat s lidmi „tam venku“ – a pro lidi bez domova šance si i trochu přivydělat.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se věnovala tématu bezdomovectví ve fotografii, a to na území České republiky po roce 1989. Na základě shromážděných materiálů, jimiž byly i rozhovory s autory fotografických souborů na toto téma, jsem se snažila vymezit fotografické přístupy k tématu bezdomovectví a zasadit je – právě i prostřednictvím odborné literatury – do kontextu.

Největší pozornost jsem přitom věnovala fotografům, kteří se tématem zabývali či zabývají systematicky, s těmi jsem vedla rozhovory osobní. Tedy za vůbec nejdůležitější fotografické soubory na téma lidé na okraji osobně považuji cyklus dokumentárního fotografa Jindřicha Štreita *Kde domov můj* a – coby jakýsi vizuální kontrast k němu, a to co do přístupu i zpracování především – soubor *Letenští* reklamního fotografa Tomáše Třeštíka. Věnovala jsem se ale prakticky všem fotografickým souborům, které v České republice na téma lidé bez střechy nad hlavou vznikly. Pro dokreslení různosti přístupů k tématu jsou neméně důležité.

Dalším, možná ještě důležitějším cílem mé práce bylo k dané problematice důrazněji obrátit naši pozornost. Hranice mezi tím, co máme, a zítra již mít nemusíme, je totiž velmi tenká a na ulici může prakticky ze dne na den skončit kdokoli z nás.

V teoretické části své práce jsem se tématu věnovala z pohledu sociologie. Vysvětlila jsem, co pojem „bezdomovectví“ znamená, seznámila čtenáře základními pojmy, historií i možnými příčinami bezdomovectví, jakož i možnostmi pomoci lidem bez střechy nad hlavou a konkrétními organizacemi, které se jí u nás věnují.

Lze shrnout, že způsob, jak fotografové ztvárňují totožné téma, se značně liší: obsahem, vizuální kvalitou, ale i mírou celistvosti. Rozdíly jsou ve výtvarném, technickém i takříkajíc lidském přístupu k němu. Při zpracovávání práce mne samozřejmě zajímala i motivace jednotlivých autorů – co je vedlo k tomu, vyjádřit se právě k této problematice.

Jak již bylo naznačeno, téma bezdomovectví bylo nejen ve světě, ale i u nás zpracováno mnohokrát. Na základě svého zkoumání ovšem mohu říci, že nejzdařileji se to podařilo již zmíněným fotografům Jindřichu Štreitovi a Tomáši Třeštíkovi. Oba dokazují, že i téma mnohokrát zpracované lze uchopit nějak jinak, nově a neotřele. I proto jsem velmi ráda, že právě s těmito autory jsem mohla na téma fotografování lidí na okraji vést osobní rozhovor a dozvědět se o jejich přístupu k práci co nejvíc.

POHLED SOCIOLOGA

Doc. Mgr. Jiří Siostrzonek, Ph.D. je slezský fotograf a sociolog, který se tématem bezdomovectví v posledních letech intenzivně zabývá. Je vysokoškolským pedagogem a zástupcem vedoucího Institutu tvůrčí fotografie Slezské univerzity v Opavě. Kromě jiného pravidelně zahajuje fotografické výstavy Jindřicha Štreita. Osobně si názorů docenta Siostrzonka, nejen na ústřední téma této práce, velmi vážím a jeho pohled na problematiky bezdomovectví považuji za důležitý. I proto na tomto místě přináším rozhovor s ním. Na téma lidé bez střechy nad hlavou jsme se bavili prostřednictvím e-mailu.

Rozhovor se sociologem Jiřím Siostrzonkem

V jaké formě u nás v ČR existovalo bezdomovectví před rokem 1989 bylo a je tedy fenomén bezdomovectví spojený až s porevolučními změnami?

Možná existovalo ve skryté formě. O bezdomovectví se hovořilo především se Západem, a proto bylo pro tehdejší vládu důležité odstranit sociální anomii. Příčina také byla ve znění tehdejších zákonů a povinností (např. neexistovali nezaměstnaní, naopak, když někdo 3 dny nepracoval, byl prohlášen za příživníka a byl sankcionován. Takže je obtížné se dopátrat oficiálních a reálných čísel o problematice možného bezdomovectví v tehdejším Československu.

Co to sociální vyloučení vlastně je a proč tedy vzniká, vždyť dnes žijeme v totálním bohatství a o nějakém nedostatku a bídě se nedá vůbec mluvit.

Na to odpovídají definice sociální politiky, sociální patologie, a sociologie. Podle wikipedie je *sociální vyloučení (exkluze)* charakterizováno jako proces vydělování jedinců i sociálních skupin ze společnosti. Vede k tomu, že se někteří lidé v důsledku nepříznivé sociální situace nemají možnost zapojit do běžného života společnosti a ocitají se izolovaní na jejím okraji *(marginalizace)* či zcela mimo ni (exkluze), čímž se kumulují další problémy jednotlivců a rozšiřují negativní jevy ve společnosti. Současný koncept sociálního vyloučení znamená, že lidé již nejsou rozdělování v rámci společnosti vertikálně na nižší a vyšší třídu (neboli na „ty nahoře a ty dole“, bohaté a chudé), ale jsou horizontálně rozdělování na ty, jež jsou uvnitř společnosti (a participují na jejích systémech, např. na systému sociálního zabezpečení) a na ty, kteří stojí mimo ni. Sociální vyloučení je otázkou vztahu státu a jednotlivce.

Jaké jsou podle Vás tedy nejčastější příčiny chudoby a sociálního vyloučení?

Formy sociálního vyloučení

Sociální vyloučení se skládá z více faktorů, které se vzájemně doplňují a působí na sebe navzájem. Nemusí však být zastoupeny všechny najednou. Příčiny vyloučení ze společnosti mohou být:

- **Ekonomické:** jedinec může být jak vyloučen z pracovního trhu (nemožnost získat vzdělání, etnický původ, věk) a v důsledku toho se ocitnout na hranici chudoby, tak naopak nízký příjem může být příčinou jeho vyloučení.

- **Sociální:** jedinec je vyloučen ze sociálních sítí, nemá kontakty, silné sociální vazby, nemá tzv. sociální kapitál. Může mít silné vztahy mezi rodinnými příslušníky, ty však nemívají pro změnu jeho pozice ve společnosti rozhodující význam.

- **Kulturní:** jedinec neparticipuje na kultuře společnosti, např. nemá stejný přístup ke vzdělání jako ostatní, nemá přístup k některým formám sdílení kultury, má omezený přístup k informacím.

- **Prostorové:** místo, kde lidé žijí, ovlivňuje jejich životní styl, možnosti a volby, je důležité pro sociální status a může být jak příčinou, tak důsledkem sociálního vyloučení.

- **Politické:** jedinec neparticipuje na svých občanských právech (např. neúčastní se voleb), a tím má menší vliv na svůj osud i na společnost jako celek.

- **Vyloučení z bezpečí:** jedinec může být vystaven vyšším rizikům kriminality jak individuální, tak organizované.

- **Vyloučení z mobility v prostoru:** omezení místem, ale i omezení ve smyslu sociální mobility.

- **Symbolické:** některé sociální skupiny jsou vyloučeny v rovině verbální, manifestačním vyjadřováním odporu k nim (např. z důvodu etnicity, sexuální orientace, vyznání).
- **Individuální:** představuje např. nějaký handicap jedince (fyzický

či duševní), nedostatečné vzdělání, věk.[40]

Jak moc jsou dnešní mladí lidé ohroženi chudobou?

Statistika říká, že každý 10 člověk v ČR je dnes ohrožen chudobou. Nejvíce jsou ohroženy matky samoživitelky a senioři.

Definice chudoby se dnes soustřeďuje na bezdomovce, na lidi bez domova, sociálně vyloučené, tedy bez sociálních kontaktů a vazeb. Chudoba zde ale existuje odnepaměti. Dříve ale byli za chudé považováni ti, kteří žili ve špatných životních podmínkách. Má tedy i chudoba nějaký vývoj?

Chudoba je relativní a proměnlivý pojem, který je podmíněn kulturou, hodnotami, ekonomikou, geografickou determinací, subjektivní představou o tom, co je chudoba, porovnáváním životní úrovně různých států.

Kdo je po je podle Vás a není bezdomovec. Kde je ta hranice a dá se přesně definovat?

Existují bezdomovci, kteří se nepovažují za bezdomovce, protože nemít domov je jejich volba, volba životního stylu, absolutní nezávislosti na společnosti.

Myslíte si, že má smysl "lidí na okraji společnosti" řešit prostřednictvím fotografie, že to není zastaralé médium v této zrychlené době ?

Fotografování sociálních problémů není pokus o jejich řešení, ale upozorňování na problém, před kterým někteří lidé, politici zavírají oči a nechtějí jej vidět. Zesiluje empatii a sociální cítění. Fotografie bídy pomáhá také nám, abychom si uvědomovali realitu, a zrelativizovali to, co nám přijde jako normální.

40 Zdroj ze dne 3. 4. 2019, dostupné na https://cs.wikipedia.org/wiki/Sociáln%C3%AD_vyloučen%C3%AD

Jmenný rejtřík

Baronová, Barbora 38
Beard, Richard 19
Birgus, Vladimír 36
Bischof, Werner 24, 25
Bresson, Henri Cartier 24
Capa, Robert 24
Cudlín, Karel 71, 72, 73
Černý, Pavel 87
Dmitrijev, Maxim Petrovič 21
Erwitt, Eliott 24
Evans, Walker 21
Garry Winogrand 23
Hausner, Jaroslav 85, 86
Haase, Ernst 24
Hine, Lewis Wickes 20, 21
Hooper, Willoughby Wallace 25
Jung, Theodor 21
Kavanová, Eva 47
Kubáček, Marek 81,82
Kučera, Jaroslav 65, 66, 67, 68, 69, 70
Kundera, Pavel 88
Langeová, Dotorhea 21, 22
Lee, Russel 21
McCullin, Donald 24, 25
Nárovec, František 87
Parks, Gordon 21
Přerovský, Jan 81, 82
Pokora, Martin 83, 84
Polášek, Roman 74, 75
Popelář, Martin 74
Režová, Marta 88, 89, 90
Riis, Jacob Augustus 20
Rodger, George 24
Rothstein Arthur 21
Sebastiao Salgado 25
Seymour, David 24

Shahn, Ben 21
Siostrzonek, Jiří 36, 37, 41, 43, 95
Smith, Eugen W. 24
Steichen, Edward 23
Stryker, Roy W. 21
Štreit, Jindřich 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 73, 94
Thomson, John 19
Thon, Kevin Von 76, 77, 78
Třeštík, Tomáš 26, 56 - 65, 94
Vandivert, William 23

Seznam použité literatury

• ŠTREIT, J. 2016. Kde domov můj. Praha: Wo-men. ISBN 978-80-905239-5-1

• ŠTREIT, Jindřich. Vzájemnosti: Mutualities. Přeložil Jiří ŽÁK. Olomouc: Charita Olomouc, 2018. ISBN 978-80-905260-4-4

• BIRGUS, Vladimír a Jan MLČOCH. Česká fotografie 20. století. Praha: KANT, 2010. ISBN 978-80-7437-026-7

• HRADECKÝ, I. 1998. Bezdomovství v České republice. In Sborník ze semináře na téma bezdomovectví v Evropě. Praha: Naděje

• MRÁZKOVÁ, D. 1986. Příběh fotografe. Praha: Mladá fronta. ISBN 80-7024-004-0

• HRADECKÝ, I. Profily bezdomství v České republice: Proč spí lidé venku a kdo jsou ti lidé. Praha, Tematická zpráva 2005 zpracovaná pro Evropskou observatoř bezdomovství

• HRADECKÝ, I. et al. 2007. Definice a typologie bezdomovství. Praha: Naděje

• HRADECKÝ, I., Hradecká V. Bezdomství - extrémní vyloučení. Praha: Naděje, 1996

• PRŮDKOVÁ, NOVOTNÝ: Bezdomovectví. Triton, Praha 2008.

• MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. 2012. Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0090-1

• VÁGNEROVÁ, Marie, Ladislav CSÉMY a Jakub MAREK. Bezdomovec-tví jako alternativní existence mladých lidí. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246 - 2418-1 (online: pdf)

• KELLER, Jan. Posvícení bezdomovců: úvod do sociologie domova. Pra-ha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2013. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-155-8

• GIDDENS, Anthony. Sociologie. Přeložil Jan JAŘAB. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

• HARTL, P., & HARTLOVÁ, H. 2000. Psychologický slovník. Praha: Portál, p. 73.

• JANDOUREK, J. 2001. Sociologický slovník. Praha: Portál.

Seznam internetových zdrojů

• http://e-kultura.cz/jindrich-streit-piazzetta-narodniho-divadla-bezdomovci/

•https://www.olomouckadrbna.cz/zpravy/spolecnost/10419-nova-publikace-streitovych-fotografii-priblizuje-osudy-bezdomovcu.html?error=1&utm_source=-copy

•https://www.tyden.cz/rubriky/kultura/umeni/vystava-v-centru-prahy-priblizi-zivot-bezdomovcu_342422.html

•https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/1527528-zivot-bez-elektriny-i-hygieny-streit-nafotil-domov-bez-domova

•https://www.ndm.cz/cz/stranka/542-jindrich-streit-domov-bez-domova.html

•http://www.hanackenoviny.cz/5662/fotky-bezdomovcu-streit-poprve-doplnil-basnemi/

•http://www.apha.cz/bezdomovci-na-fotografiich-jindricha-streita

•https://archiv.ihned.cz/c1-65491310-jindrich-streit-kde-domov-muj-kniha-women-recenze

•https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/2018780-kde-domov-muj-jindrich-streit-vidi-bezdomovce-v-jinem-svetle

•http://www.apha.cz/bezdomovci-na-fotografiich-jindricha-streita

• http://www.galerieceskesporitelny.cz/jindrich-streitkde-domov-muj

• https://radiozurnal.rozhlas.cz/tomas-trestik-nafotil-portrety-bezdomovcu-spasitelsky-komplex-uz-nemam-tvrdi-6223596

•https://wave.rozhlas.cz/tomas-trestik-a-letensti-bezdomovci-v-sedmi-nikach-galerie-artwall-5211006

• https://www.cudlin.com

• http://www.jaroslavkucera.com/cs/galerie/category/19-i-takova-je-praha.html

• http://www.jaroslavkucera.com

• https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/dum_sv_pavla_cb20070510.html

• http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=072&clanek=020724

•https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1183619616-kultura-cz/410233100152003/obsah/102611-portret-roman-polasek

•https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/fotograf-zachytil-zivot-jabloneckych-bezdomovcu.A121004_161546_liberec-zpravy_ddt

• https://marekkubacek.cz

•https://plzensky.denik.cz/kultura_region/na-okraji-objektivem-jaroslava-hausnera-20141126.html

•https://plzensky.denik.cz/zpravy_region/rozporuplna-kampan-oslovit-ma-bezdomovce-i-verejnost-20141204.html

• http://www.kultura21.cz/spolecnost/15558-bezdomovci-bez-cenzury

• http://www.czechcentres.cz/galerie-praha/bezdomovci-bez-cenzury/

• https://martinpokora.wixsite.com/foto/projekt-osudy

• https://www.kevin-v-ton.com/index

•https://magazin.aktualne.cz/foto/fotograf-kevin-v-ton/r~0cfe4c403bb-c11e783fe002590604f2e/?redirected=1553945343

•https://aa.ecn.cz/img_upload/bec9f888010e9f21bb1cdb470322b7c6/psa_sbornik_6_web.pdf

• https://cs.wikipedia.org/wiki/Sociáln%C3%AD_vyloučen%C3%AD

• https://pragulic.cz/experiences/

• http://www.ceska-justice.cz/

Rozhovory a emailová komunikace

• rozhovor, osobní: Marta Režová s Jndřichem Štreitem, 15. 3. 2019

• rozhovor, osobní: Marta Režová s Tomášem Třeštíkem, 21. 3. 2019

• rozhovor, email: Marta Režová s Markem Kubáčkem, 20. 1. 2019

• rozhovor, email: Marta Režová s Martinem Přerovským, 22. 1. 2019

• rozhovor, email: Marta Režová s Jaroslavem Kučerou, 25. 2. 2019

• rozhovor, email: Marta Režová s Kevinem Von Thonem, 29. 3. 2019

• rozhovor, email: Marta Režová s Jiřím Siostrzonkem, 1. 4. 2019

Bezdomovectví ve fotografii v České republice po roce 1989
Marta Režová©
Institut tvůrčí fotografie FPF Slezská univerzita v Opavě 2019
Počet stran celé práce: 104
Počet znaků celé práce: 108 986
Počet normostran celé práce: 59
Počet znaků vlastního textu: 66 997
Počet normostran vlastního textu: 41
Počet fotografií: 101
Celkový počet výtisků: 5